

Viljem Šekspir

TIT ANDRONIK

Prevod: Živojin Simić i Sima Pandurović

LICA

SATURNIN, sin preminulog cara koji docnije postaje car

BASIJAN, Saturninov brat

TIT ANDRONIK, rimski patricije i vojskovođa protiv Gota

MARKO ANDRONIK, narodni tribun i Titov brat

LUCIJE

KVINT

MARTIJE

MUTIJE sinovi Tita Andronika

MLADI LUCIJE, dečak, Lucijev sin

PUBLIJE, sin Marka Andronika

SEMPRONIJE

KAJ

VALENTIN Titovi srodnici

EMILIJE, rimski patricije

ALARB

DEMETRIJE

HIRON Tamorini sinovi

ARON, crnac, Tamorin ljubavnik

GLASNIK i BUDALINA

TAMORA, gotska kraljica

LAVINIJA, kći Tita Andronika

DADILJA i CRNO DETE

GOTI I RIMLJANI

TITOVİ SRODNICI, SENATORI, TRIBUNI, OFICIRI, VOJNICI

I PRATIOCI

Mesto radnje

RIM I OKOLINA

PRVI ČIN

SCENA PRVA

Rim. Pred Kapitolom. U pozadini, kroz prozor koji gleda na balkon, vidi se Senat u zasedanju.

(SATURNIN, sa svojom pratnjom, ulazi na jedna vrata, a BASIJAN, sa svojom, na druga.)

ATURNIN. Vrli patriciji, štitovi
prava mog,
Pravdu moje stvari branite oruž-
jem;
Vi zemljaci, moji mili sledbenici,
Dokažite mačem nasledno mi
pravo.
Prvorodeni sam sin onog koji je
Poslednji nosio carsku krunu
Rima;
Pa neka očeva čast pripadne meni,
Da mi starešinstvu ne nanesu
sram.

BASIJAN. Rimljani, prijatelji, borci prava mog,
Ako je Basijan, cesarov sin, ikad
Mio bio oku kraljevskoga Rima,
Zauzmite ovaj prilaz Kapitolu
I ne dopustite da beščašće priđe
Prestolu carskom što služi vrlini,
Pravdi, umerenosti i plemenitosti,
Već neka zasluga birana većinom
Zablista: branite slobodu izbora!

MARKO (izlazi na balkon Senata, držeći u ruci krumt.)

Prinčevi koji se za carski presto, vlast
Slavoljubivo borite pomoću
Stranaka ili svojih prijatelja,
Znajte da je narod Rima, koga mi
Punopravno predstavljamo, dao
Glas jednodušan na izboru cara
Za Andronika nazvanog Pobožnim,
Zbog velikih mu zasluga za Rim.
Plemenitijeg i hrabrijeg ratnika
U zidinama ovog grada nema.
Senat ga je pozv'o da se domu vrati
Iz teških ratova s varvarskim Gotima.
Sa sinovima je strah i trepet našim
Dušmanima; narod ratnički on podjarmi.
Deset je godina otkad prvi put
Povede stvar Rima i oružjem kazni
Protivnike gorde; pet puta se vrać'o
Krvav u Rim, noseć' s bojišta kovčege
S hrabrim sinovima; i danas je prin'o
Pred spomenikom Andronicima

Žrtvu pokajnicu, i tu pogubio
Najplemenitijeg zarobljenog Gota.
I najzad, s bogatim trofejima slave
Vraća nam se u Rim naš dobri Andronik,
Proslavljeni Tit, taj nenadmašni ratnik.
Molimo vas, u ime blistavog imena onog
Koje biste s pravom da nasledite sad,
I koje, kažete, štujete, slavite,
I u ime prava Senata, Kapitola,
Povucite se, smanjite svoju snagu,
Pustite drugove, i k'o molioci
Iznes'te zasluge mirno i ponizno.
SATURNIN. Tribunova lepa reč miri mi misli.
BASIJAN. Marko Androniče, toliko verujem
U tvoju ispravnost i tvoju čestitost,
I volim, poštujem i tebe i tvoje,
Tvog časnog brata Tita, sinove mu
I nju, kojoj smerno posvećujem misli,
Divnu Laviniju, bogati ukras Rima,
Da raspuštam svoje odane prijatelje,
A svojoj sreći i želji naroda
Pitanja moga ostavljam rešenje.
(BASIJANOVE PRISTALICE odlaze.)
SATURNIN. Prijatelji što se tako revnosno
Založite za moje pravo, — hvala
Svima! Otpuštam vas, a sebe, svoju stvar
Predajem ljubavi i volji zemlje svoje.
(SATURNINOVE PRISTALICE odlaze.)
Budi mi pravedan i naklonjen, Rime,
K'o što ja bejah tebi odan, sklon.
Otvori kapije, pusti me unutra.
BASIJAN. Tribune, i mene, skromnoga takmaca.
(Odlaze u dom Senata. Ulazi KAPETAN.)
KAPETAN. Rimljani, prolaz! Jer dobri Andronik,
Slika vrline, najbolji ratnik Rima,
Pobednik u svim bitkama koje je
Vodio, vraća se sa čašću i plenom
Odande gde je mačem ukrotio
I podjarmio sve dušmane Rima.
(Čuju se doboši i trube. Ulaze u povorci: MUTIJE i MARTIJE, za njima,
DVA VOJNIKA koji nose kovčeg zastrt crnim pokrivačem, zatim KVINT
i LUCIJE, za njima TIT ANDRONIK koga prate njegovi zarobljenici: TA-
MORA, kraljica Gota, njeni sinovi ALARB, HIRON i DEMETRIJE, crnac
ARON i ostali. VOJNICI spuštaju kovčeg i TIT govori.)
TIT. Rime, pobedniče u crnini, zdravo!
Eto, k'o barka što robu istovari

I s tovarom se dragocenim vraća
U luku odakle prvo kotvu diže,
Dolazi Andronik pod lovorovim vencem,
Dd svoju zemlju suzama pozdravi,
Suzama radosti što se u Rim vraća.
Veliki zaštitniče ovog Kapitola,
Gledaj milostivo na obred što spremam!
Rimljani, od dvades't pet hrabrih sinova,
Polovine što je kralj Prijam imao,
Pogledajte žive i mrtve ostatke!
Žive nek' nagradi Rim ljubavlju svojom,
A ove što sam njinoj večnoj kući
Doneo sahrani u raku predaka.
Goti mi daše da mač u korice stavim.
Tite neljubazni, nehatni spram tvojih,
Što puštaš da ti, nepogrebeni još
Sinovi lebde na strašnom rubu Stiksa?
Položite ih kraj braće njihove.
(Otvaraju grobnicu.)
Pozdrav'te se ćutke, po običaju mrtvih;
Spavajte mirno, pali u borbi otadžbine! —
O sveti grobe mojih radosti,
Ti, mili svode vrline i časti,
Koliko si mojih sinova prim'o
Koje mi nikad vratiti više nećeš!
LUCIJE. Daj nam najgordijeg zarobljenog Gota,
Da mu isečemo udove, i telo
Na lomači „ad manes fratrum" žrtvujemo
Pred zemnom tamnicom njihovih kostiju,
Da seni ne ostanu nezadovoljene,
A nas kobni zemni događaji minu.
TIT. Dajem vam najboljeg koji je još živ,
Najstarijeg sina te kraljice jadne.
TAMORA. Stojte, rimska braćo! Vrli osvajaču,
Pobedonosni Tite, sažali se
Na majčine suze u tuzi za sinom.
Ako ti sinovi ikad mili behu,
Pomisli da je sin i meni mio!
Nije l' dosta što smo u Rim dovedeni
Da krasimo trijumf i povratak tvoj
Kao roblje tvoje i moćnoga Rima?
Trebalo l' mi sinove iseći na trgu
Jer hrabro braniše otadžbinu svoju?
O, ako je borba za kralja i zemlju
Vrlina tvojih, onda je i njina.
Grobnicu svoju ne skmavi krvlju.

Hoćeš da si bliži prirodi bogova?
Približi im se svojim milosrđem;
Milost je najbolji znak plemenitosti.
Trostruko plemeniti Tite, poštedi mi
Prvenca!

TIT. Smiri se, gospo, oprosti mi.
Oni su braća; tvoji Goti ih gledahu
U borbi i žive i mrtve. Za svoju
Palu braću traže, prema veri, žrtvu;
Tvoj sin je određen, i mora umreti,
Da se vapaj seni mrtvih zadovolji.

LUCIJE. Vodite ga! Brzo zapalite vatru,
I na lomači mu, nasim mačevima,
Secimo udove, dokle ne izgore.

(TITTOVI SINOVI odvođe ALARBA.)

TAMORA. O pobožnosti svirepa, neverska!

HIRON. Je l' Skitija bila varvarska upola?

DEMETRIJE. Ne poredi s gordim Rimom Skitiju.

Alarb ide miru, a mi ostajemo
Da pred Titovim pogledom drhtimo.

Gospo, priberi se i nadaj se da će
Bogovi, što su trojanskoj kraljici
Pružili priliku da se u šatoru
Osveti gorko tračkom tiraninu
Pomoći i gotskoj kraljici Tamori,
Jer su Goti Goti, Tamora kraljica!)
Da se za krvava nedela osveti.

(TITTOVI SINOVI se vraćaju s krvavim mačevima.)

LUCIJE. Gospodaru, oče, gle kako svršismo

Rimske nam obrede! Alarb je isečen;

Utroba mu hrani vatru žrtvenika,
Čiji dim, k'o tamjan, daje miris nebu.

Ostaje nam samo da sahranimo braću
I dolazak njihov trubom pozdravimo.

Neka tako bude, i neka Andronik
Poslednje zbogom dušama im kaže.

(Trube sviraju dok se kovčeg stavlja u grobnicu.)

U miru i časti spavajte, sinovi;
Najbolji borci Rima, počivajte
Van domašaja zemnih promena i beda!
Ovde ne vreba izdaja nit' se zavist
Nadima, tu ne raste otrov klet,
Bez bure je, buke, mir i večni san.

(Ulazi LAVINIJA.)

U miru i časti spavajte, sinovi.

LAVINIJA. U miru i časti nek' živi hrabri Tit!

Živi u slavi, gospodaru, oče.
Ah, tom grobu dajem danak u suzama
I poslednju počast činim braći svojoj.
Klečim pred nogama tvojim sa suzama
Radosti zbog tvoga povratka u Rim.
Pobedničkom rukom blagoslov mi daj,
Ti čijim delima najbolji Rimljani kliču.
Ljubazno si, dobri Rime, sačuvao
Utehu starosti mi, radost srca mog.
Lavinijo, živi; nadživi, k'o slika
Vrline, dane oca, trajnost slave.
(Ulaze MARKO ANDRONIK i TRIBUNI; SATURNIN, BASIJAN i
ostali se vraćaju.)

MARKO. Živeo gospodar Tit, ljubljani brat moj,
Veliki trijumfator u očima Rima!
TIT. Hvala ti, tribune, plemeniti brate.
MARKO. Dobro došli, sinovci, iz uspešnih ratova,
Yi živi, i vi smireni u slavi!
Velmože, koji ste u službi otadžbine
Potegli mačeve, sudbine ste slične.
Al' čvršći je trijumf pogrebne svečanosti,
Te što je postigla Solonovu sreću
I nad menama sudbe trijumfuje
U postelji časti. Tite Androniče,
Narod Rima, čiji si prijatelj vazda bio,
Šalje ti po meni, tribunu, predstavniku,
Odeždu belu bez mrlja, i on te
Kandidatom za presto imenuje
Pored sinova preminulog cara.
Budi „candidatus“, obuci je, priđi,
Da bezglavom Rimu postavimo glavu.
TIT. Bolja je glava za slavno mu telo
Od moje što drhti starošću, slabošću.
Što da je obučem i dovedem vas
U nepriliku? Da budem izabran
Danas uz opšte klicanje, a sutra
Da napustim presto, da umrem i stvorim
Za sve vas samo nove brige još?
Rime, tvoj ratnik sam četrdeset leta
I uspešno vodih vojsku otadžbine,
I sahranih dva'es't jednog hrabrog sina
Poviteženog na bojištu, palom
Smelo u borbi za dobro zemlje ove.
Starosti mojoj daj palicu časti,
Ali ne žezlo, da svetom vladam ja,
Što poslednji vladar držaše visoko.

MARKO. Tite, traži samo, i dobićeš carstvo.
SATURNIN. To li, slavoљjubivi tribune, smerаш ti?
TIT. Strpljenja samo, prinče Saturnine.
SATURNIN. Rimљjani, dajte mi moje pravo vi.
Patriciji, vadite mačeve,
I ne vraćajte ih u korice više
Dok Saturnin carem rimskim ne postane.
Androniče, bolje da budeš u paklu
No da mi srce naroda otimaš!
LUCIJE. Gordi Saturnine, ometaču dobra
Koje ti sprema plemeniti Tit!
TIT. Umiri se, prinče, vratiću ti srce
Naroda i od mene ga odvići.
BASIJAN. Androniče, ne laskam ti, već te
Poštujem, i to ću činiti do smrti.
Pojačaj moju stranku prijateljima;
Biću ti duboko zahvalan, a zahvalnost
Plemenitim ljud'ma časna je nagrada.
TIT. Narode rimski, narodni tribuni,
Ja od vas tražim vaše pravo glasa,
Ako mi ga samo dragovoljno date.
TRIBUN. Da zadovolji dobrog Andronika
I uveliča mu povratak u Rim,
Narod će primiti koga prizna on.
TIT. Tribuni, hvala vam. Molim vas izber'te
Najstarijeg sina carevog, Saturnina,
Princa čije će vrline, nadam se,
Sjati Rimom kao sjaj Titanov svetom
I do zrenja pravdu dovesti u zemlji.
Hoćete li izbor po mome savetu,
Krunišite njega s uzvikom: „Živeo car!“
MARKO. Znacima svima opšteg odobravanja
Mi, patriciji, plebejci, proglašavamo
Princa Saturnina velikim carem Rima
I kličemo: živeo naš car Saturnin!
(Trube sviraju.)
SATURNIN. Tite Androniče, za tvoje zasluge
Za naš izbor danas, ja ti zahvaljujem,
Što i zasluđuješ, i delima ću već
Nagraditi tvoju plemenitost.
Za početak, Tite, da bih uzdigao
Tvoje ime, tvoju časnu porodicu,
Uzimam za caricu tvoju Laviniju,
Carsku vladarku Rima i srca mog,
I venčaću se u svetom Panteonu
S njom. Reci je l' ti taj predlog po volji?

TIT. Jeste, gospodaru vrli, a tim brakom
Stičem visoku čast milošću vašom.
I ovde, pred očima Rima, Saturninu,
Suverenu naše države, vladaru,
Caru širokog sveta posvećujem
Mač svoj, pobednička kola i robove,
Darove dostojne carskog gospodara.
Primi ih k'o danak koji ti dugujem;
Trofeje slave stavljam ti pred noge.
SATURNIN. Hvala, plemeniti Tite, oče života mog!
Rim će zabeležiti da sam ja gord radi tebe
I tvojih darova; pa kad zaboravim
Najmanju od ovih ogromnih zasluga,
Nek' na vernost meni zaboravi Rim.
TIT (TAMORI). Sad ste zarobljenica, gospo, ovog cara,
Koji će rad' vašeg dostojanstva, časti,
Spram vas i vaših plemenit da bude.
SATURNIN (za sebe). Divna gospo, takve lepote da bih je,
Da ponovo biram, izabr'o za sebe.
(Glasno.)
Kraljice lepa, razvedri svoj lik.
Mada ratna sreća beše protiv tebe,
Nisi došla tu da budeš ruglo Rima.
Kraljevski će biti postupak spram tebe.
Osloni se na reč moju, ne dopusti
Da tuga potisne tvoje nade sve.
Teši te, gospo, onaj što te može
Učiniti većom od kraljice Gota.
Lavinijo, nisi protivna ovome?
LAVINIJA. Ne, gospodaru; plemenitost jamči
Da vam je reč carskaljubaznosti znak.
SATURNIN. Hvala, Lavinijo mila. Hajdemo, Rimljani.
Bez otkupa naše roblje otpuštamo.
Nek' doboši, trube objave izbor moj.
(Čuju se trube i doboši. SATURNIN se mimikom udvara TAMORI.)
BASIJAN (obvija ruke oko LAVINIJE). Tite, dopustite,
ovo je moja deva.
TIT. Kako, prinče! Je li taj govor ozbiljan?
BASIJAN. Da, plemeniti Tite; i rešen sam
Da ne odustanem od tog prava svog.
MARKO. Suum cuique je naša rimska pravda.
Princ uzima zbilja što je njegovo.
LUCIJE. I biće tako dok Lucije živi.
TIT. Odlaz'te izdajnici. Gde je carska garda?
Izdaja, gospodaru! Odvodi Laviniju.
SATURNIN. Odvodi! Ko?

BASIJAN. Onaj koji s pravom može
Da od celog sveta zaručnicu uzme.
(MARKO i BASIJAN odlaze s LAVINIJOM.)
MUTIJE. Braćo, pazite da ode odavde;
Mačem svojim ja ću čuvati vrata ta.
(MARKO, BASIJAN i braća — LUCUE, KVINT i MARTIJE — obrazuju
LAVINIJINU telesnu gardu i odlaze s njom.)
TIT. Za mnom, gospodaru! Vratću je brzo.
(SATURNIN daje tajni znak TAMORI, i oni odlaze u Kapitol, sa
ARONOM i TAMORINIM SINOVIMA.)
MUTIJE. Oče, ti nećeš proći ovuda.
TIT. Šta, nevaljalče! Zar da mi ti put
U Rim prečiš?
(Bore se.)
MUTIJE (padajući). U pomoć, Lucije!
(LUCIJE se vraća.)
LUCIJE. Gospodaru, kriv si, i više no to:
Nepravedno svoga ubio si sina.
TIT. Ni ti ni on niste mi sinovi;
Sinovi mi ne bi naneli taj sram.
Izdajniče, vrati Laviniju caru.
LUCIJE. Mrtvu da, hoćeš li, ali ne k'o ženu
Što je zakonito zaručena s drugim.
(Ulaze CAR, TAMORA, njena DVA STNA i ARON, crnac.)
SATURNIN. Ne, Tite, ne; ne treba ona caru;
Ni ona, ni ti, niti iko od tvoje loze.
Ne verujem onom ko mi se naruga,
A tebi, gordim ti sinovima, nikad;
Svi ste u zaveri protiv moje časti.
Zar nije bilo drugoga u Rimu
Sem Saturnina za podsmeha cilj?
Sasvim se dobro, Androniče, slažu
Ova dela s hvalom kad si rek'o da sam
Iz tvojih ruku isprosio carstvo.
TIT. O, čudovišno! Kakav je prekor to?
SATURNIN. Idi svojim putem; prevrtljivicu tu
Daj onome što je rad nje trz'o mač.
Hrabrog ćeš zeta imati, podesnog
Da pravi buku s tvojim razuzdanim
Sinovima, da se razmeće po Rimu.
TIT. Te reči su brijač ranjenom srcu mom.
SATURNIN. Stog', divna Tamoro, ti kraljice Gota,
Što k'o gorda Feba međ' svojim nimfama
Blistaš jače nego najlepse Rimljanke,
Ako si ovim izborom zadovoljna,
Biram te, Tamoro, za svoju nevestu

I učiniću te rimskom caricom.
Odobravaš li, kraljice, ovaj izbor moj?
Zaklinjem se svima rimskim bogovima, —
Jer sveštenik i sveta vodica su blizu,
I sveće gore blistavo, i sve je
Spretno za Himenovu svečanost — da neću
Ponovo rimske ulice pozdraviti
Niti ići u dvor, dok sa ovog mesta
Ne povedem svoju venčanu nevestu.
TAMORA. Pred očima neba zaklinjem se Rimu,
Uzdigne l' Saturnin kraljicu Gota tako,
Da će ona biti rob njegovih želja,
Driiga i majka njegove mladosti.
SATURNIN. Hajdemo, lepa kraljice, u Panteon.
Velmože, pratite vašeg plemenitog
Cara i njegovu lepu nevestu
Koju mi nebo posla i koja je
Mudročću ratnu sreću pobedila.
Svadbeni obred izvršićemo tamo.
(Odlaze SVI sem TITA.)
TIT. Nisam pozvan da pratim mladu tu.
Da l' si ikad, Tite, iš'o tako sam,
Obeščašćen tako i tako okrivljen?
(Ulaze MARKO, LUCIJE, KVINT, i MARTIJE.)
MARKO. O, Tite, gledaj, vidi šta učini!
U zloj svađi sina ubio si svog.
TIT. Ne, budalasti tribune, ne sina.
A niste moji ni ti ni ovi učesnici
U delu koje je obeščastilo
Porodicu našu, nedostojni brate,
I nedostojni moji sinovi!
LUCIJE. Pogrebimo ga k'o što dolikuje;
Daj da Mutija kraj braće sahranimo.
TIT. Odlaz'te, izdajnici! U grobnici toj
Počivati neće; spomenik je taj
Pet stotina leta stajao, i ja ga
Obnovih bogato; tu leže u slavi
Ratnici i rimski rodoljubi samo,
A niko što sramno pogibe u svađi.
Sahran'te ga gde vam volja — ovde ne.
MARKO. Brate, to nije pobožno od tebe;
Dela mog sinovca mole te za njega;
On se s braćom svojom sahraniti mora.
MARTIJE. I hoće, ili mi ćemo s njim.
TIT. „I hoće!“ Koji nitkov reče to?
MARTIJE. Taj što će to reći svuda osim tu.

TIT. Zar biste ga, uprkos meni, sahranili?

MARKO. Ne, vrli Tite, nego te molimo
Oprosti Mutiju i sahrani njega.

TIT. Marko, čak i ti mi udaraš u krestu
I s tim dečacima ranjavaš mi čast.
Sve vas smatram svojim neprijateljima.
Ne smetajte mi više, odlazite!

KVINT. On nije pri sebi; hajdemo odavde.

MARTIJE. Ja ne dok se Mutijeve kosti ne sahrane.
(BRAT i SINOVI kleknu.)

MARKO. Brate, u to ime priroda te moli —

MARTIJE. Oče, u to ime priroda govori —

TIT. Ne govori više, da nije veće zlo.

MARKO. Slavni Tite, više no pola duše moje —

LUCIJE. Mili oče, dušo, suštastvo svih nas —

MARKO. Dopusti bratu da sahrani svog

Dragoga sinovca u gnezdo vrline,

Jer je umro časno i zbog Lavinije.

Rimljanin si, nemoj biti varvarin.

Grci su, po većanju, pogrebli Ajanta

Koji se sam ubi, a mudri Laertov sin

Razumno je pravd'o njegovu sahranu.

Ne krati je onda mladome Mutiju,

Što ti radost beše, da uđe tu sad.

TIT. Ustani, brate Marko, ustani!

Najtužniji je što videh ovaj dan,

Da sam obeščašćen u Rimu sinovima!

Dobro, sahrani ga, pa onda i mene.

(Stavljaju MUTIJA u grobnicu.)

LUCIJE. Počivaj tu, mili Mutije, sa braćom;

Trofejima ćemo kititi tvoj grob.

SVI (klečeći). Za vrlim Mutijem nek' ne rone suze;

Ko mre za vrlinu, taj živi u slavi.

MARKO. Brate, oprostimo se te duboke sete.

Otkud to da je lukava kraljica Gota

Odjednom tako dignuta u Rimu?

TIT. Ne znam, Marko, ali znam da jeste; je li

To udešeno il' ne, nebo zna.

Nije l' ona ipak obvezna čoveku

Što ju je doveo toj visokoj sreći?

Nagrada će njena plemenita biti.

(Ulaze CAR, TAMORA, njena DVA SINA i ARON na jedna vrata, a na
druga BASIJAN, LAVINIJA i OSTALI.)

SATURNIN. Tako, Basijane, nagrađen si sad,

Krasnom te nevestom usrećio bog!

BASIJAN. I tebe tvojom, gospodaru! Neću

Da kažem više, nit' želim manje; zbogorn!
SATURNIN. Izdajniče, ima l' Rim pravde, ja moći,
Ti i tvoja stranka platićete taj plen.
BASIJAN. Je l' plen, gospodaru, što uzedoh svoje,
Svoju zaručnicu i sada suprugu?
Al' zakoni Rima nek' odluče sve;
Ja imam samo ono što je moje.
SATURNIN. Dobro, prinče, vi ste odsečni s nama;
Al' budemo l' živi, bićemo I mi oštri.
BASIJAN. Gospodaru, ono što sam učinio
Braniti moram što najbolje znam,
Pa ma me stalo i života to.
A milosti vašoj reći ću toliko:
Tako mi svega što dugujem Rimu,
Nepravda se čini ugledu i časti
Tog vrlo čoveka, plemenitog Tita,
Koji, da bi samo spasao Laviniju,
Svojom rukom ubi najmlađega sina
Iz odanosti tebi i razjaren
Što ga ometaju u tom što rado daje on.
Stoga ga primi u milost, Saturnine,
Jer se pokazao svim svojim delima
Otac i prijatelj i tebi i Rimu.
TIT. Prinče Basijane, ne pravdaj delo moje;
Ti i oni ste me obeščastili.
Rim i pravedno nebo neka sude
Koliko sam vol'o, štov'o Saturnina.
TAMORA. Gospodaru vrli, ako je Tamora
Ikad mila bila carskom oku tvom,
Dopusti da kažem nepristrasno sve;
Na moju molbu oprosti prošlost, mili.
SATURNIN. Šta, gospo, biti javno obeščaćen,
I pustiti podlo bez osvete to?
TAMORA. Ne, gospodaru; ne dali bogovi Rima
Da sam vinovnica tvog obeščaćenja!
Ali se usuđujem da čašću svojom jamčim
Za nevinost u svemu hrabrog Tita,
Čija jarost njegove patnje dokazuje.
Smiluj se, gledaj na njega prijatno;
Lažnom pretpostavkom ne gubi prijatelja;
Ne jadi mu srce mrskim pogledima.
(Po strani SATURNINU.)
Primi moj savet, muže, i popusti;
Prikri sve uvrede i nezadovoljstvo.
Tek odskora si na presto posađen;
I da patriciji i narod ne bi sve

Prozreli i stali na Titovu stranu,
A tebe svrgli zbog nezahvalnosti
Kuju Rim gnusnim grehom smatra vazda,
Popusti molbi; ostavi sve meni;
Naći ću dan kad ću poklati ih sve,
Iskoreniti im stranku, porodicu,
Svirepog oca, izdajničku decu,
Koje sam molila za život milog sina;
Znaće šta znači pustiti kraljicu
Da na ulici kleči, zalud moli.

(Glasno.)

Hajde, mili care, pomiri se s ovim
Dobrim starcem, i razvedri mu srce
Što mre u buri gnevnog ti mrštenja.
SATURNIN. Ustani, Tite; carica pobedi.
TIT. Zahvaljujem vašem veličanstvu i njoj.
Te reči, pogledi, daju mi život nov.
TAMORA. Tite, i ja sam u Rim uključena,
Rimljanka sam sada srećno usvojena
Pa savetujem cara za dobro njegovo.
Danas sve svađe umiru, Androniče;
I nek' mi je čast, moj dobri gospodaru,
Što pomirih tvoje prijatelje s tobom.
Za tebe, prinče Basijane, dadoh
Svoju reč i obećanje caru
Da ćeš postati blaži, pokorniji.
Ne plaš'te se, velmože, Lavinijo;
Po mom savetu, na kolenima, smerno,
(Oni kleknu.)

Molićete cara za oproštaj sad.

LUCIJE. Klečimo, kunemo se i nebu i caru
Da ono što smo učinili beše
U odbrani časti sestrine i naše.

MARKO. I ja to čašću svojom potvrđujem.

SATURNIN. Haj'te ne govor'te, ne smetajte više.

TAMORA. Ne, mili care, moramo biti prijatelji.

Tribun i sinovci kleče rad milosti.

Ne odbijaj me. Milo srce, osvrni se.

SATURNIN. Marko, zbog tebe, tvog brata, na molbu

Moje Tamore divne, ja opraštam

Gnusne krivice svih mladića tih.

Ustanite!

Lavinijo, mada si me ostavila kao

Prostakuša, ja sam našao prijateljicu

I zakleo se životom da neću

Otići od oltara nevenčan.

Može l' dvor carev da ugosti dve
Neveste, onda, Lavinijo, budi
Moja gošća, zajedno s tvojima.
Dan ovaj nek' je ljubavi dan, Tamoro.
TIT. Sutra, ako je po volji našem caru,
Da lovi sa mnom pantera, jelena
S lovačkim rogom i psima, mi ćemo
Vašem veličanstvu reći dobar dan.
SATURNI. Nek' bude tako, Tite, i hvala ti.
(Trube sviraju. SVI odlaze.)

DRUGI ČIN

SCENA PRVA

Rim. Ispred dvorca.
(Ulazi ARON.)

ARON (sam). Tamora se penje sad na vrh Olimpa,
Daleko od mete promenljive sreće;
I sedi gore, bezbedna od groma
I seva munje, uzdignuta iznad
Domašaja blede zavisti što preti.
K'o što zlatno sunce, kad pozdravi jutro
I zracima svojim okean pozlati,
Juri Zodijakom s blistavim kočijama
Gledajući ozgo najviših brda vrh —
Tako i Tamora.
Dostojanstven svet se klanja njenom umu,
Vrlina svijeta glavu i dršće na njen gnev.
Onda naoružaj srce, Arone, i podesi misli,
Da se s plemenitom caricom uzvisiš
I da se uzdigneš do najvišeg leta
One koju davno pobjednički držiš
U ropstvu, sputanu ljubavnim lancima,
I čvršće vezanu za čarobne oči
Arona no Prometej za Kavkaz.
Bacam ropstvo ruho i pokorne misli;
Biću vedar, blistav u biseru, zlatu,
Da tako služim tu novu caricu.
Da služim, rekoh? — Da bludničim s tom
Kraljicom, boginjom, tom Semiramidom,
Tom nimfom, sirenom što će opčiniti

Rimskog Saturnina i pobrinuti se
Za brodolom njegov i velikog mu carstva.
Ha, otkud ta buka.

(ARON se povlači u stranu. Ulaze HIRON i DEMETRIJE,
preteći jedan drugom.)

DEMETRIJE. Hirone, tvoja je mladost slaba umom,
Tvoj um oštrinom, a ti uljudnošću,
Kad se trpaš tamo gde sam ja u volji
I gde sam, ko zna, možda voljen.

HIRON. Demetrije, ti si uobražen svuda,
Pa i tu kad misliš da me svojim bučnim
Pretnjama možeš zastrašiti ti.

Razlika od godine ili dve ne čini
Mene nemilijim ni tebe srećnijim;
Ja sam kao i ti sposoban i vešt
Da dragani služim i ljubav zaslužim,
A mač mi na tebi pokazaće moju
Žarku želju da me Lavinija voli.

ARON (za sebe). Budže, budže! Neće ljubavnici mir.

DEMETRIJE. Šta, dečko! Zar zato štoti majka ludo
Obesi o bedro taj igrački mač,

Besan si toliko da pretiš bratu svom?
Odlazi, za korice tu letvu zatutkali,
Dok ne naučiš da bolje vladaš njom.

HIRON. Pa, gospodine, i s manje veštine
Pokazaću ti šta mi hrabrost može.

DEMETRIJE. Oho, derane, zar si tako smeo?
(Vade mačeve.)

ARON (istupi napred). Šta je to, prinčevi? Zar
smete vaditi

Mačeve tako blizu carskog dvora,
I boriti se još za takav spor?
Dobro znam razlog cele kavge te.
Ni za brdo zlata ne bih da se sazna
Taj uzrok od onih kojih se baš tiče,
Nit' bi vaša majka i za mnogo više
Pristala na taj sram na rimskom dvoru.
Ne brukajte se, prestan'te.

DEMETRIJE. Ja ne,
Dok mu ne zarijem mač u grudi, steram
Niz grlo te reci uvredljive što je
Izustio ovde protiv moje časti.

HIRON. Gotov sam i rešen da ja tebi to
Priredim, bučna kukavice; grmiš
Jezikom, a mačem ne smeš ništa ti!

ARON. Odlazite, kažem!

Tako mi bogova ratobornih Gota,
Ta mladićka svađa srušiće nas sve.
Gospodo, niste li mislili na opasnost
Kad zakoračite u pravo jednog princa?
Je li Lavinija toliko razvratna,
A Basijan post'o toliki mekušac,
Da se kavge oko ljubavi njene mogu
Voditi bez straha od osvete, pravde?
Gospodo, pazite; dozna li carica
Za vaš nesklad — loša muzika će biti.
HIRON. Svejedno mi dozna l' ona, ceo svet;
Laviniju volim više no sav svet.
DEMETRIJE. Derane, nauči da biraš skromnije.
Ona je nada tvog starijeg brata.
ARON. Jeste li ludi? Zar ne znate da su
Ljudi u Rimu gnevni, naprasiti,
I da ne trpe ljubavne takmace?
Prinčevi, time vi sopstvenu smrt
Snujete.
HIRON. Arone, na hiljadu smrti
Prist'o bih, da imam onu koju volim.
ARON. Da je imaš! Kako?
DEMETRIJE. Što smatraš to čudnim?
To je žena — njoj se udvarati može;
To je žena — te se može osvojiti;
To je Lavinija, i zato se voli.
Čoveče! Proteče pored mlina više
Vode no što mlinar zna, i nije teško
Ukrasti krišku od načetog hleba,
Mada je Basijan zbilja carev brat,
Bolji no on nose Vulkanovu značku.
ARON (za sebe). Da, pa mogu i ti, dobri k'o Saturnin.
DEMETRIJE. Što bi očajav'o ko zna udvaranje
Rečima, pogledom i darežljivošću?
Nisi li često ubijao sru,
Odneo je ispred čuvarevog nosa?
ARON. Izgleda da biste bili zadovoljni
I kratkim posedom.
HIRON. Da, glavno je da se
Posao svrši.
DEMETRIJE. Pogadaš, Arone.
ARON. Da ste pogodili i vi, bili bismo
Pošteđeni buke. Slušajte, pa zar ste
Budale da se svađate zbog toga?
Da l' bi vas vređao uspeh obojice?
HIRON. Mene ne, vere mi.

DEMETRIJE. Ni mene, zaista.
ARON. Smirite se, združite rad tog što vas kavži.
Lukavstvo i politika moraju
Dovesti vas cilju; morate shvatiti
Da što ne možete postići po želji
Postižete kako možete i silom.
Kažem, Lukrecija ne beše čednija
Od te Lavinije, ljubavi Basijana.
Kraći put od dugog, čežnjivog laskanja
Moramo naći, i ja vidim stazu.
Prinčevi, sprema se svečan lov, i tu će
Doći sve divne rimske gospe, znajte.
Šuma je široka, prostrana i puna
Usamljenih mesta, prirodom stvorenih
Za silovanje i zločinstva sva.
Izdvoj'te vašu lepu srnu tamo,
Pa na nju silom, kad ne može milom.
Tako, ne drukčije, ostvarićete smer.
A našoj carici paklenoga uma
Posvećenog osveti i zločinstvu
Poverićemo sve naše namere;
Savetom će ona izoštriti nam um,
Pa se nećete gložiti međusobno,
Već vrhuncu želje stići obojica.
Carev dvor je kao dom glasova svih,
Dvorac pun jezika, očiju, ušiju;
Šuma je tupa, strašna, gluva, glupa;
Tamo napadnite i izređajte se,
Zadovolj'te žudnju, skriveni od neba,
I u Lavinijinoj riznici uživajte.
HIRON. Tvoj savet, momče, ne miriše strahom.
DEMETRIJE. Sit fas aut nefas, dok ne nađem potok
Da žed rashladim, i čini protiv strasti,
Per stygia. per manes vehor.

SCENA DRUGA

Proplanak u šumi blizu Rima.
(Ulaze TIT ANDRONIK, njegova TRI SINA i MARKO, stvarajući graju
sa psima i lovačkim rogovima.)

TIT. Lov počinje. Jutro je vedro i sivkasto,
Livade mirisne, a šume zelene.
Odrešite pse, da svojim lavežom
Probude cara, lepu mu nevestu

I dignu princa; dunimo u rogove,
Da lovački pozdrav odjekne kroz dvorac,
Sinovi, nek' vam je dužnost, k'o i naša,
Da cara čuvamo najpažljivije.
Ružni snovi noćas ne daše mi mira,
Al' zora mi pruži novu utehu.
(Lavež pasa i sviranje lovačkih rogova istovremeno; zatim dolaze SATURNIN,
TAMORA, BASIJAN, LAVINIJA, HIRON, DEMETRIJE i PRATNJA.)
Mnogo dobrih dana vašem veličanstvu!
Gospo, vama isto tol'ko tako dobrih.
Milosti vam pozdrav lovački obećah.
SATURNIN. I bio je bučan, moje velmože;
Malo preran za tek venčane neveste.
BASIJAN. Lavinijo, šta ti veliš?
LAVINIJA. Kažem ne;
Bila sam budna dva sata, i više.
SATURNIN. Hajdemo sada; konje i kola nam dajte,
Pa u lov. Gospo, sad ćete videti
Lov Rimljana.
MARKO. Imam, care, pse
Što će isterati najljućeg pantera,
I na najstrmiji vrh brega se peti.
TIT. I ja imam konja koji će brzinom
Laste da juri divljač po ravnici.
DEMETRIJE. Hirone, mi bez konja, psa, lovimo,
Al' s nadom da lepu srnu oborimo.
(Odlaze.)

SCENA TREĆA

Usamljeno mesto u šumi.
(Ulazi ARON, sam.)

ARON. Pametan bi smatr'o da sam sasvim lud
Što pod drvo tol'ko zakopavam zlato,
A da ga nikad posle ne otkopam.
Onaj što o meni tako loše misli
Neka zna da to zlato služi planu
Iz koga će se, bude l' lukavo izveden,
Izroditi izvrstan nitkovluk.
Miruj, milo zlato, rad nemira onih
Što primaju milost iz caričine skrinje.
(ARON skriva zlato. Ulazi TAMORA.)
TAMORA. Moj divni Arone, što si tužan tako
Kada sve okolo veselo izgleda?

Ptice milozvučno pevaju na žbunju,
Skolutana zmija radosno se sunča,
Zelena lišće trepti na blagom povetarcu
Stvarajući senku šarenu po zemlji.
Sednimo u njegov lepi hlad, Arone,
I dok se brbljivi odjek ruga psima
I skladnim rogovima piskavo odgovara
K'o da se ujedno čuju lova dva,
Sedećemo i bučnu slušaćemo vrevu.
A posle ljubavnog dvoboja k'o onaj
U kome su, kako se priča, nekada
Bludeći knez i Didona uživali,
Kad ih je srećna bura zadesila
A ćutljiva pećin'a sklonila —
Mi ćemo se u zagrljaju, posle
Našeg uživanja, predati zlatnom snu;
A psi, rogovi, melodične ptice
Biće nam kao uspavanka kojom
Odojče svoje majka uspavljuje.
ARON. Gospo, mada Venera vlada vašim
Željama, Saturn je gospodar nad mojim.
Šta mi znači smrtno ukočeno oko,
Ćutanje moje i oblačna seta,
Runo vunaste mi kose što se sad
Odvija k'o zmija pred kakav koban čin?
Ne, gospo, to nisu znaci ljubavi:
Odmazda mi je u srcu, smrt u ruci,
Osveta i krv besne mi u glavi.
Slušaj, Tamoro, carice moje duše
Što ne čeka veće nebo no u tebi,
Ovo je sudeni dan za Basijana.
Njegova Filomela mora izgubiti
Jezik danas; tvoji sinovi će njenu
Čast opljačkati i oprati ruke
U Basijanovoj krvi. Vidiš pismo to?
Uzmi ga, molim te, i daj ovaj kobni
Dokurnenat caru. Ne pitaj me više.
Uhode nas. Evo dolazi nam deo
Čekanoga plena, ne sluteći slom.
(Ulaze BASIJAN i LAVINIJA.)
TAMORA. O moj slatki crnče, slađi od života!
ARON. Ćuti, velika carice; dolazi
Basijan. Posvađaj se s njim o čemu bilo;
U pomoć ti tvoje sinove dovodim.
(ARON odlazi.)
BASIJAN. Ko je to ovde? Je l' to uzvišena

Carica Rima bez dičnih pratilja?
I' je to Dijana u njenome ruhu
Što je napustila svete gajeve,
Da u ovoj šumi gleda velik lov?
TAMORA. Uhodo drska hoda mog! Da imam
Moć koju je, kažu, Dijana imala,
Tebi bi na slepim očima iznikli
Rogovi, kao Akteonu, pa bi
Psi jurnuli na tvoj preobraženi lik,
Ti nepristojni nametljivče!
LAVINIJA. Ako
Dopustite, blaga carice, smatra se
Da ste daroviti za nabijanje
Rogova, i podozreva se već
Da ste se vaš crnac i vi izdvojili
Zbog takvog ogleđa. Pa neka Jupiter
Čuva vašeg muža od njegovih pasa!
Zlo bi bilo da ga jelenom smatraju.
BASIJAN. Verujte, carice, vaš mrki Cimerijan
Daje vašoj časti boju tela svog,
Tako crnu, mrsku i odvratnu svima.
Što ste se od svoje odvojili pratnje,
Sjahali s konja belog kao sneg,
I došli na ovo usamljeno mesto
U pratnji samo varvarskog crnca tog,
Ako vas niska pohota ne vodi?
LAVINIJA. I što ste prekinuti u vašoj zabavi,
Vama je razlog da napadate mog
Gospodara dobrog, i to zbog drskosti.
Molim te, hajdemo; pustimo je slasti
S ljubavnikom njenim gavranove boje;
Dolina je ova vrlo zgodna za to.
BASIJAN. Car, moj brat, će doznati za ovo.
LAVINIJA. Da, ako već nije primetio greh.
Dobri car da bude tako podlo varan!
TAMORA. Zašto da strpljivo snosim ovo sve?
(Ulaze HIRON i DEMETRIJE.)
DEMETRUE. Carice draga, naša mila majko,
Što je vaša visost tako bleđa, tužna?
TAMORA. Mislite l' da nemam razloga da bledim?
Ovo me dvoje domamilo tu,
U ovu pustu i groznu dolinu.
Drveće je bedno, kržljivo i leti,
Pod mahovinom i štetnom imelom;
Sunce tu ne sija, ništa se ne množi,
Sem noćnih sova i kobnog gavrana.

I kad mi tu gnusnu pokazaše jamu,
Rekoše da tu u gluvo doba noći
Hiljadu đavola i siktavih zmija
I deset tisuća nadutih žaba, malih
Đavolčića dižu tako groznu dreku,
Da svaki smrtnik koji čuje to
Smesta poludi il' naprečac mre.
Čim paklenu mi ispričaše priču,
Odmah mi rekoše da će me vezati
Ovde za stablo tužne tisovine
I ostaviti me bednoj smrti toj.
Nazvaše me gadnom brakolomnicom,
Pohotljivom Gotkinjom, i svim
Najgorim imenima što uvo ikad ču.
I da čudnom srećom niste došli sad,
Izveli bi svoju osvetu na meni.
Osvetite me ako vam je mio
Majčin život, il' mi niste više deca.
DEMETRIJE. Ovo je dokaz da sam ja tvoj sin.
(Probode BASIJANA.)
HIRON. Evo i mene, da pokažem snagu.
(Probode i on BASIJANA.)
LAVINIJA. Ah, Semiramido, ne, divlja Tamoro!
Jer ti samo tvoje ime dolikuje.
TAMORA. Dajte mi kamu, sinovi, da majka
Svojom rukom spere sa sebe sramotu.
DEMETRIJE. Stoj, gospo! Nešto još pripada njoj;
Ovrši žito, pa onda pali slamu.
Ta bezobraznica ponosila se svojom
Čednošću, bračnom zakletvom, vernošću,
I moći li tom hvalom prkosila;
Pa zar ona sve to da nosi u grob?
HIRON. Neka sam evnuh, ako se to desi.
Vuc'te joj muža u neku jamu tamo,
Da mu leš uzglavlje za pohotu nam bude.
TAMORA. Ali kad uzmete med koji želite,
Ne ostav'te osu živu, da ujede.
HIRON. Nećemo, jamčim, carice. Hajde, gospo,
Sada ćemo se naslađivati
Tvojom tako lepo čuvanom čestitošću.
LAVINIJA. O, Tamoro, ti imaš lik žene —
TAMORA. Neću da je čujem; vodite je!
LAVINIJA. Mili
Prinčevi, zamol'te je da me sasluša!
DEMETRIJE. Carice, nek' to bude tvoja slava
Što joj gledaš suze; ali neka tvoje

Srce bude prema njima kao kremen
Nepopustljiv prema kapljicama kiše.
LAVINIJA. Kada su tigrići učili tigricu?
Ne uči je gnevu, učila je ona
Tebe; mleko što si posisao od nje
Pretvorilo se u mermer; još sisa
Zadojila te tiranijom. Ali
Svaka majka iste sinove ne rađa.
(HIRONU.)

Moli je ti za žensku samilost.
HIRON. Hoćeš da dokažem da sam izrod njen?

LAVINIJA. Istina je: gavran ne izleže ševu.
Ipak sam slušala — o, da je to sad! —
Da je lav, ganut sažaljenjem, dao
Da mu se carske šape obeznokte.
Neki kažu: gavran gaji odojčad
Samu, dok mu ptići gladaju u gnezdu.
Budi spram mene, protivno tvrdom srcu,
Ne tako ljubazan no malo sažaljiv.

TAMORA. Ja ne znam šta to znači; vodite je!

LAVINIJA. Dopusti da ti objasnim; smiluj se
Zbog oca mog što ti život pokloni,
lako te je mog'o pogubiti.
Ne budi uporna, otvori gluve uši.

TAMORA. Da me ti lično nisi ni uvredila,
Zbog njega baš ne bih imala milosti.

Znate li, sinovi, kad zalud suze lih
Da od žrtve spasem brata vašega,
Ali se Andronik ne hte smilovati?
Vodite je, čin'te s njome što hoćete;
Što ste njoj gori, voleću vas bolje.

LAVINIJA (obgrli joj kolena). O, Tamoro, budi dobra carica
Ubij me svojom rukom ovde ti,
Jer nisam za život molila toliko,
Jadna, ubijena smrću Basijana.

TAMORA. Za šta onda moliš? Luda žena, idi!

LAVINIJA. Molim za najbržu smrt i nešto još
Što ženskost ne da jeziku da kaže.

O, sačuvaj me od njine požude
Gore od smrti; baci me u gadnu jamu neku
Gde mi telo neće videti ljudsko oico.
Učini to i bićeš milosrdna.

TAMORA. Onda bih sinove nagrade lišila.
Ne, nek' zadovolje pohotu na tebi.

DEMETRIJE. Hajde, držiš nas ovde i suviše.

LAVINIJA. Nema milosti? Nema ženstvenosti?

Ah, zverski stvore! Ljago nam imena!

Pometnja zadesila —

HIRON. Zapušiću ti usta.

(Zapušava joj usta.)

Ponesi njenog muža. To je jama,

Gde Aron reče da ga sakrijemo.

(DEMETRIJE baca leš u jamu i pokriva ga granjem; zatim ohojica odvlače LAVINIJU sa sobom.)

TAMORA. Idite, gledajte da je upokojite.

Nek' mi srce nikad pravu radost ne zna

Dok svi Andronici ne budu uklonjeni.

Idem sad da tražim moga divnog crnca,

A sinovi nek' tu bludnicu siluju.

(TAMORA odlazi. S druge strane dolazi ARON s KVINTOM i MARTIJEM.)

ARON. Hajdete brzo za mnom, gospodari,

Odvešću vas odmah do mračne jame te,

Gde spazih pantera u dubokom snu.

KVINT. Vid mi je pomućen; na što li to sluti?

MARTIJE. I moj je, zaista; da me nije stid,

Prestao bih s lovom, da odspavam malo.

(Pada u jamu.)

KVINT. Šta, pao si? Kakva je to podmukla jama?

Otvor joj pokriven žbunom divljih ruža,

Na čijem su lišću kapi sveže krvi

Skoro prolivene, k'o rosa na cveću.

Ovo mesto mi se čini vrlo kobno.

Reci, brate, jesi l' povređen pri padu?

MARTIJE. Povređen sam, brate, najtužnijom stvari

Kojom je vid oka srce ojadio.

ARON (za sebe). Dovešću sad cara, da ih nađe ovde,

Pa nek' na osnovu ovoga zaključi

Da su to ubice njegovog brata.

(Odlazi.)

MARTIJE. Zašto me ne tešiš i ne pomogneš mi

U ovoj strašnoj i krvavoj jami?

KVINT. Obuzeo me je neki čudan strah,

Udove mi neki hladan znoj obliva;

Srce sluti više no što oko vidi. J

MARTIJE. Da se uveriš da srce tačno sluti,

Pogledajte Aron i ti ovu jamu:

Videćete grozan prizor krvi, smrti.

KVINT. Aron je otiš'o, a meko mi srce

Ne da mi očima da gledam u ono

Na šta već dršće i pri samoj slutnji.

Kaži ko je, jer nikad nisam bio

Dete što se plaši a ne zna od čega.

MARTIJE. Princ Basijan leži ogrez'o u krvi,
Ispružen kao zaklano jagnje tu,
U ovoj mračnoj, krvoločnoj jami.
KVINT. Kad je mračna, otkud znaš da je to on?
MARTIJE. Na krvavom prstu ima dragoceni
Prsten što celu jamu obasjava
I, kao sveća u kakvoj grobnici,
Sija na zemne obraze mrtvaca
I neravno tle u jami pokazuje.
Tako je bled mesec sjao na Pirama
Dok noću ležaše u devičanskoj krvi.
O, brate, pomozí svojom slabom rukom
— Ako je i tebi strah uzeo moć —
Da izađem iz ove strašne mrtvačnice,
Grozne k'o zamagljeno ušće Kokitovo.
KVINT. Daj mi ruku, da ti pomognem da izađeš
Ili, ne budem li im'o snage za to,
Da i ja padnem u utrobu jame
Što zjapi, u grob jadnog Basijana.
Nemam snage da te izvučem do ruba.
MARTIJE. Ni ja moći da se uspnem bez pomoći.
KVINT. Daj opet ruku; neću je puštati
Dok ne budeš gore ili ja tu dole.
Ne možeš meni, evo mene tebi.
(Upada u jamu. Ulaze CAR i ARON, crnac.)
SATURNIN. Hajde sa mnom, da vidim tu jamu
I ko je sada skočio u nju.
Kaži ko si, ti što si otiš'o
U razjapljenu šupljinu zemlje tu.
MARTIJE. Nesrećni sinovi starog Andronika,
Dovedeni ovde u najcrnji čas,
Da nađu tvog brata Basijana mrtva.
SATURNIN. Moj brat mrtav! Znam, šališ se samo.
On i njegova gospa su u kolibi,
Na severnoj strani tog lepog lovišta;
Nema ni sat kako tamo ih ostavih.
MARTIJE. Ne znamo gde ste ih ostavili žive;
Al' vaj, ovde smo ga mrtvog našli mi.
(Ulaze TAMORA, ANDRONIK i LUCIJE.)
TAMORA. Gde je moj gospodar, car?
SATURNIN. Ovde, Tamoro,
Ali je obuzet tugom što ubija.
TAMORA. Gde ti je brat Basijan?
SATURNIN. Sada mi
Prodireš do dna u ranu; jer jadni
Basijan, evo, mrtav leži tu.

TAMORA. Onda odveć kasno donosim to kobno
Pismo, te prerane tragedije plan;
I čudi me kako lik čovekov krije
Prijatnim osmehom nasilno ubistvo.
(Daje pismo SATURNINU..)
SATURNIN (čita). „Ne sretnemo li ga na zgodnome mestu,
Hrabri lovče, mislimo na Basijana,
Iskopaj grob za njega: znaš naš smer.
Potraži nagradu svoju u koprivi
Kraj zove što senči otvor iste jame
Kuju odredismo za grob Basijanov.
Svrši to za večno prijateljstvo naše."
O Tamoro, ču li ikad tako što?
Ovo je ta jama i ovo ta zova.
Gledajte, gospodo, možete l' naći lovca
Određenog da tu ubije Basijana.
ARON. Mili gospodaru, ovde je vreća zlata.
SATURNIN (TITU). Dva tvoja šteneta, krvoločni psi,
Oduzeše ovde život bratu mom.
Gospodo, izvuc'te ih iz jame u tamnicu.
Nek' tamo budu dok mi ne smislimo
Neke nečuvene bolne muke za njih.
TAMORA. Šta, oni su u jami? Divna čuda!
Kako se lako otkrije ubistvo!
TIT. Visoki care, na slabom kolenu
Molim te sa suzama teško prolivenim
Da grozno delo sinova mi kletih,
Prokletih, ako se dokaže zločin njen —
SATURNIN. Dokaže!? Pa vidiš da je očigledno.
Ko nađe to pismo? Tamoro, jesi l' ti?
TAMORA. Sa zemlje ga je podigao Tit.
TIT. Jesam, gospodaru; ipak, pusti da budem talac.
Kunem se svetom grobnicom predaka
Da će, na zahtev vašeg veličanstva,
Gotovi biti da životom plate
Sumnju pod kojom su.
SATURNIN. Nećeš biti talac; ali, prati me.
Nos'te ubijenog, vodite ubice.
Neka ne govore, krivica je jasna.
Duše mi, da ima što gore od smrti,
Na tu bi kaznu bili osuđeni.
TAMORA. Androniče, moliću cara; ne plaši se
Za sinove; ipak, biće dobro sve.
TIT. Hajd', Lucije, ne čekaj da govoriš s njima.
(Odlaze.)

SCENA ČETVRTA

Drugi deo šume

(Ulaze CARIČINI SINOVI sa LAVINIJOM odsečenih ruku, isečena jezika i obeščašćenom.)

DEMETRIJE. Sad idi, reci, ako možeš govoriti,

Ko ti jezik odseče i ko te obeščasti.

HIRON. Napiši šta ti je na duši, objavi,

Ako patrljcima tim možeš da pišeš.

DEMETRIJE. Gle kako škraba znacima, pokretima.

HIRON. Hajd' kući za vodu i operi ruke!

DEMETRIJE. Bez jezika da traži, bez ruku da ih pere,

Nemom je njenom lutanju ostavimo!

HIRON. Da mi se to desi, ja bih se obesio.

DEMETRIJE. Kad bi im'o ruke da opleteš uže.

(Odlaze. Ulazi MARKO vraćajući se iz lova.)

MARKO. Ko je ovo? Moja sinovica; — beži!

Rođako, jednu reč: gde ti je muž?

Je l' to san — sve blago, ako se probudim!

Je li java — nek' me oštra munja svali,

Da zaspim večnim snom!

Nežna sinovice, koja grozna ruka

Odseče s tvoga ogolelog tela

Dve grane, mile ukrase, u čijim

Senkama kraljevi žudehu počinku,

A ne dosegnuše tu veliku sreću

K'o pola tvoje ljubavi? Što čutiš?

Vaj, crvena reka tople krvi, kao

Žuboreći izvor vetrom uzburkan,

Diže se i spušta međ' ružičnim usnama,

Javlja se i mine s tvojim mednim dahom.

Oh, neki te Terej obeščastio, je li?

Pa da ga ne odaš, jezik ti odsek'o.

Okrećeš sad lice od sramote; ali

Uprkos krvi što lipti k'o iz kipa

Česmenog s tri mlaza, obrazi se tvoji

Rumene kao Titanovo lice

Kad pocrveni u susret s oblakom.

Da govorim mesto tebe? Kažem jeste?

O, da ti znam srce, da znam prokletnika,

Da se uzgnušam, da olakšam duši.

Tuga skrivena, k'o zapušena peć,

Sagoreva srce u pepeo sam.

Lepa Filomela izgubi jezik samo

I sporim vezom otkri svoju kob.
A tebi je, lepo dete, uskraćeno
To sredstvo; tvoj je Terej lukaviji,
I lepe ti je prste odsekao
Što su vezli bolje nego Filomela.
Da je čudovište videlo te ruke
Ljiljanove kako trepere lautom
I dodirom svojim ushićuju strune,
Ne bi ih taklo ni za živu glavu.
Ili da ču samo nebesku harmoniju
Koju je taj slatki jezik odavao,
Ispustilo bi nož svoj i zaspalo
Ko Kerber pred nogom tračkoga pesnika.
Hajde, da tvoga oca oslepimo,
Jer takav prizor oči oslepljuje.
Bura za čas jedan poplavi livade,
A šta će meseci suza učiniti
Od očeva vida? Ne povlači se.
Tugovaćemo zajedno sa tobom.
Kad bi nam tuga smanjila tvoj bol!
(Odlaze.)

TREĆI ČIN

SCENA PRVA

Rim. Ulica.

(Ulaze SUDIJE i SENATORL MARTIJA I KVINTA, vezane, sprovode na gubilište. Pred njima ide TIT i moli SENATORE)

TIT. Čujte me, oci! Plemeniti tribuni, čekajte!
Rad starosti mi, čija mladost prođe
U okršajima, dok ste spavali mirno vi;
Zbog krvi u borbama Rima prolivene;
Zbog mraznih noći tih na mrtvoj straži,
I zbog gorkih suza koje sad gledate
Da stare brazde obraza mi pune —
Milost sinovima mojim osuđenim,
Čije duše nisu grešne k'o što misle!
Za dvadeset i dva sina nisam plak'o,
Jer su svi pomrli na postelji časti;
(ANDRONIK leže na zemlju, a SUDIJE prolaze pored njega.)
A zbog tih, tribuni, po prašini pišem
Dubok jad svog srca, tužne brige duše.

Nek' moje suze ugase žeđ zemlje,
Krv sinova mojih biće za nju stid.
O zemljo, biću ti korisniji kišom
Što će se liti iz dve stare urne
No mladi April svojim pljuskovima.
Zalivaću te na letnjoj suši njom,
A zimi topiti vrelom suzom sneg,
Da večno proleće na licu ti bude
Ako ne popiješ krv mojih sinova.
(Ulazi LUCIJE sa isukanim mačem.)
O, blagi starci, tribuni poštovani!
Odvežite mi sinove, opozov'te
Presudu, da ja što nisam plak'o kažem
Da su mi suze poredne besednice.
LUCIJE. Plemeniti oče, zalud jadikuješ;
Tribuni ne čuju; nikog nema ovde;
I ti tugu svoju kazuješ kamenju.
TIT. Lucije, pusti da molim za braću tvoju.
Ozbiljni tribuni, opet vas preklinjem!
LUCIJE. Nijedan tribun te ne čuje, dobri oče.
TIT. Pa svejedno, sine; kada bi me čuo,
Ne bi se osvrn'o; a da se osvrne,
Ne bi se smilov'o. Al' moram moliti,
Jer tako tugu kazujem kamenju
Koje je, mada ne daje odgovora,
U nekom smislu bolje od tribuna,
I moju priču ono ne prekida.
Kad plačem, ono pred mojim nogama
Prima moje suze k'o da plače sa mnom;
I da je obučeno u svečano ruho,
Boljih tribuna ne bi im'o Rim.
Kamen je mek k'o vosak, a tribuni
Tvrđi od kamena; nem je, ne vređa, a oni
Jezicima svojim dodeljuju smrt.
(Ustaje.)
Ali, što stojiš s isukanim mačem?
LUCIJE. Pokušah da spasem braću od smrti,
I zato sam osuđen na večno
Progonstvo.
TIT. Blago tebi! Koristi se.
Zar, budalasti Lucije, ne vidiš
Da je Rim samo pustinja tigrova?
Tigrovi traže plen, a Rim ga nema,
Sem mene i mojih. Zaista si srećan
Što si proteran od ovih proždirača!
Ali ko dolazi to sa bratom Markom?

(Ulazi MARKO sa LAVINIJOM.)

MARKO. Tite, stare oči pripremi za plač,
Il' nek' ti srce plemenito svisne;
Smrtnu ti tugu dovodim starosti.

TIT. Hoće l' me ubiti! Daj da je vidim tad.

MARKO. Ovo ti kći beše.

TIT. Pa i jeste, Marko.

LUCIJE. Teško meni! Ovaj prizor me ubija!

TIT. Malodušni dečko, ustani, pogledaj!

Lavinijo, koja te to prokleta ruka
Bezrukom napravi pred očevim vidom?

Koji ludak vodu u more doliva

Il' potpalu nosi Troji u plamenu?

Pre no dođe, jad mi beše na vrhuncu,

A sada, k'o Nil, za granice ne zna.

Daj mi mač da svoje ruke sad odsečem,

Jer su se zalud borile za Rim;

Hraneći me, ovaj odgajile su jad;

Dizale se u praznim molitvama,

I služile mi tako beskorisno.

Sve što od njih tražim to je da mi jedna

Pomogne da mogu da odsečem drugu.

Dobro je što nemaš ruke, Lavinijo,

Jer ruke u službi Rimu ne trebaju.

LUCIJE. Reci, nežna sestro, ko te unakazi?

MARKO. O, onaj krasni organ njenih misli

Što ih je davao umilnom rečitošću

Iščupan je iz svog divnog kaveza,

Gde k'o milozvučna tica je pevao

Tonovima raznim očaranom uvu.

LUCIJE. Reci ti za nju: ko učini to.

MARKO. Naš'o sam je takvu gde po šumi luta

U nameri da se skriva, kao srna

Kad dobije kakvu ranu smrtonosnu.

TIT. Beše moja srna, i taj što je rani

Učini mi gore no da me ubio.

Sad sam kao čovek što stoji na steni

Okružen pustim i širokim morem

I gleda da plima s talasima raste,

Čekajući da ga kakav zloban val

Proguta u svoju slanu utrobu.

Tuda mi sinovi odoše u smrt;

Tu stoji drugi sin moj, prognanik,

A tu brat moj plače zbog mojih nesreća.

Al' što mi duši najteži udar dade

To je Lavinija, milija od duše.

Da videh tvoju sliku u toj bedi,
Poludeo bih; a šta li ću sad,
Kad gledam tako tvoje živo telo?
Ti nemaš ruke da obrišeš suze,
Ni jezik da kažeš ko te unakazi;
Tvoj muž je mrtav; za njegovu smrt
Braća ti osuđena i dosad pogubljena.
Pogledaj, Marko! Ah, Lucije, gledaj!
Kad pomenuh njenu braću, nove suze
Pokriše obraze njene k'o medljika
Uzabran, gotovo uvenuto ljiljan.
MARKO. Možda plače što su ubili joj muža,
Možda zato što zna da su nevini.
TIT. Ako su ti oni ubili muža, budi
Radosna, jer im se zakon osvetio.
Ne, ne, oni ne bi činili tu grozotu!
To kazuje tuga sestre njihove.
Lavinijo, daj da celivam ti usne,
Il' znakom pokaži šta bi ti olakšalo.
Hoćeš da stric dobri i tvoj brat Lucije,
I ti, i ja sednemo kraj nekog izvora
I posmatramo svoje obraze u njemu
Umrlijane kao još mokre livade
Od blatnavoga mulja poplave?
I hoćemo li gledati sve dotle
Dok nam gorke suze ne pomute bistru
Njegovu vodu, te postane slan?
Il' da odsečemo i mi svoje ruke,
Odgrizemo jezik, i s nemom mimikom
Provedemo mrskih dana nam ostatak?
Šta da se radi? Mi sa jezicima
Smislimo način veće patnje još,
Da nam se čude buduća vremena.
LUCIJE. Ne plači, oče; jer zbog tvoje tuge
Gle kako jedna sestra jeca, plače.
MARKO. Umiri se, mila. Obriši suze, dobri
Tite.
TIT. Ah, Marko, brate, dobro znam
Da tvoj rubac suze utrti mi neće,
Jer si ga, jadniče, natopio svojim.
LUCIJE. Da ti obrišem obraze, Lavinijo?
TIT. Gle, Marko, gle! Razumem njene znake.
Da ima jezik, rekla bi svom bratu
Što ja rekoh tebi, da mu rubac kvašen
Njegovim suzama neće ubrisati
Obraze joj tužne. O, sličnosti patnje

Daleke od pomoći k'o pak'o od blaženstva!
(Ulazi ARON, crnac.)

ARON. Tite Androniče, moj gospodar, car,
Šalje ti poruku: ako voliš svoje
Sinove, nek' Marko, Lucije il' ti,
Ili ma ko od vas, odseče svoju ruku
I pošlje je caru; on će ti za nju
Poslati ovamo oba sina živa.

To će biti otkup za sav zločin njen.

TIT. Milostivi care! Ljubazni Arone!

Da l' ikad gavran pevaše k'o ševa
Kad ona izlazak sunca objavljuje?
Poslaću caru od sveg srca ruku.

Pomozi mi da je odsečem, Arone.

LUCIJE. Stani, oče! Tvoja plemenita ruka,
Što toliko mnogo obori dušmana,
Neće se poslati; neka moja ide;
Mladost može lakše dati krv no ti;
Nek' moja spase život braće moje.

MARKO. Koja vaša ruka ne branjaše Rim,
Ne dizaše uvis krvavu sekiru,
Na dušmanski zamak urezujući slom?

Sve su one stekle visoke zasluge,
A moja je bila dokona; nek' ona
Posluži za otkup moja dva sinovca
Od smrti; onda bi bila sačuvana
Za dostojnu svrhu.

ARON. Požur'te, složite se,
Da ih ne pogube pre no milost dode.

MARKO. Moja će ići.

LUCIJE. Neba mi neće, striče!

TIT. Ne sporite se; uvenule biljke
Čupaju se lakše; zato evo moje.

LUCIJE. Oče, ako ću se zvati tvojim sinom,
Dopusti da spasem od smrti braću svoju.

MARKO. Zbog oca našeg i majčine nege
Pusti da dokažem bratsku ljubav tebi.

TIT. No, složite se; štedim svoju ruku.

LUCIJE. Odoh po sekiru.

MARKO. Da se ja poslužim.

(LUCIJE i MARKO odlaze.)

TIT. Arone, hodi; prevariću njih.

Pomozi mi rukom da ti moju dam.

ARON (za sebe). Ako se to zove prevarom, biću pošten,
I dok sam živ, neću varati ljude tako.

Al' ja ću te ipak prevariti drukše;

Pre no prođe pola časa — uvidećeš. v
(ARON odseče ruku TITU. LUCIJE i MARKO se vraćaju.)

TIT. Prekin'te spor. Što je moralo biti, tu je.

Arone, odnesi moju ruku caru.

Kaži da ga je ona štitila

U hiljadama opasnosti; reci

Da je sahrani: to, i više, zaslužuje.

Reci mu za moje sinove da ih smatram

Dragocenostima jevtino kupljenim,

Pa ipak skupim, jer kupih što je moje.

ARON. Idem, Androniče; a za tvoju ruku

Očekuj skori povratak sinova.

(Za sebe.)

Njinih glava, mislim. O, kako me goji

Pomisao sama na ovaj nitkovluk!

Nek' se belci mole, nek' dobro čine lude;

Aronu nek' duša k'o lik crna bude.

(Odlazi.)

TIT. Dižem ovde ovu jednu ruku nebu

I unakaženo telo zemlji svijam:

Ima l' moći da se sažali na suze,

Nju prizivam!

(LAVINIJI.)

Hoćeš i ti da klečiš sa mnom?

Klekni, milo srce; nebo će nas čuti,

Il' ćemo uzdasima potamneti njega,

Smračiti sunce maglom, k'o oblaci

Kad zagrle ga na svoje vlažne grudi.

MARKO. O brate, govori ono što je moguće,

Ne prelazi u te duboke krajnosti.

TIT. Zar moje tuge nisu duboke i bez dna?

Pa nek' mi i jauk srca nema dna!

MARKO. Al' bar nek' razum vlada tvojim bolom.

TIT. Da ima razumna razloga za ove jade,

Tada bih mogao ograničiti bol.

Kad nebo plače, zar ne plavi zemlju?

Kad vetar besni, zar more ne manita

Preteći nebu uzburkanim likom?

A ti tražiš razum u ovom jauku!

Ja sam more. Vetar uzdaha joj čuj;

Ona je plačno nebo, a ja zemlja;

Stoga more moje kipi s tih uzdaha,

Stog se moja zemlja s njenih stalnih suza

Plavi i tone u potopu svom;

Zato mi utroba ne skriva njene jade,

Već ih, k'o pijanac mora da povrati.

Zato pusti, jer to treba stradalniku,
Da gorkim rečima oduške sebi da.
(Ulazi GLASNIK noseći dve glave i jednu ruku.)
GLASNIK. Vrli Androniče, rđavo si ti
Nagrađen za dobru ruku caru datu.
To su glave tvoja draga sina dva

SCENA DRUGA

Soba u Titovoj kući, spremljena za gozbu
(Ulaze ANDRONIK, MARKO, LAVINIJA i MLADI LUCIJE.)

TIT. No, tako; sedite, i ne jedite više
No koliko treba, da održimo snagu
I osvetimo naše gorke jade.
Marko, odreši taj tugom vezan čvor!
Tvoja sinovica i ja, jadnici bez ruku,
Ne možemo svoj desetostruk bol
Izraziti skladno prekrštenih ruku.
Desnica mi jedna osta da tiraniše
Grudi; a kad srce već ludo od bola
Zalupa silno u zatvoru tela,
Onda ja ovako udaram po njemu.
(LAVINIJI)

Ti, sliko patnje što zboriš znacima,
Kad ti jedno srce kuca da presvisne,
Ne možeš da ga udarcima smiriš.
Rani ga, kćeri, uzdasima, ubi
Ječanjem; il' uzmi nožić izmed' zuba,
Načini otvor prema srcu svom,
Da ti se sve suze prolivene sliju
U tu šupljinu, napune i udave
Svojom slanom vodom tu tužnu budalu.
MARKO. Uh, brate, uh! Nemoj je učiti da stavi
Nasilničke ruke na nežni život svoj.
TIT. Kako! Je l' ti tuga pomutila pamet?
Niko sem mene, Marko, ne treba da je lud.
Kakve nasilničke ruke, kakav život!
Ah, zašto uopšte pominješ te ruke?
Zar teraš Eneju da ti opet priča
O spaljenoj Troji i svojoj nesreći?
Ne govori o tom, ne pominji ruke,
Ne podsećaj nas da ih nemamo.
Ah, ah! Kako govorim kao lud.
K'o da bi zaboravili da ih nemamo

Kad Marko ne bi pomen'o tu reč!
Hajde da počnemo; dobra kćeri, jedi.
Tu nema pića? — Pazi, Marko, šta ona kaže;
Razumem te njene mučeničke znake:
Kaže da ne pije ništa osim suza
Spravljenih sa tugom, slivenih obrazima.
Tužbalice nema, doznaću ti mis'o;
Usavršiću se u tvojoj mimici
Kao isposnici u svojim molitvama.
Nećeš uzdahnuti ni dići patrljke,
Ni sklopiti oči, ni klimnuti glavom,
Ni kleknuti niti dati kakav znak,
A da ne dokučim iz takve azbuke
I stalnom vežbom ne saznam šta misliš.
DEČAK (jeca). Dobri deda, mani tu duboku tugu,
Razveseli tetku prijatnom pričom nekom.
MARKO. Avaj meni: nežni dečak, ganut tugom,
Plače što vidi dedinu potištenost.
TIT. Umiri se, nežni izdanče; sazdan si
Od suza, i život će te u njinaa istopiti.
(MARKO udari nožetn po zdeli.)
U šta udaraš, Marko, svojim nožem?
MARKO. U ono što ubih, gospodaru, — muvu.
TIT. Stidi se, ubico, ubijaš mi srce;
Oči su moje presite nasilja.
Ne liči ubijanje nevinoga bića
Titovom bratu. Odlazi od mene;
Vidim da nisi za moje društvo ti.
MARKO. Vaj, gospodaru, ubih samo muvu.
TIT. „Samo"? A ima li muva oca, majku?
On bi zlatna, nežna krila obesio
I zujao vazduhom tugovanku!
Sirota bezazlena muva, došla je
Da nas razveseli lepim, skladnim zukom,
A ti je ubi.
MARKO. Oprosti, brate, beše crna, ružna,
Slična caričinom crncu, te je ubih.
TIT. O,o,o!
Onda mi oprosti što sam te korio,
Jer si milosrdno delo učinio.
Daj mi nož da trijumfujem nad njom,
Laskajući sebi da je crnac to
Što namerno dođe tu, da me otruje.
Ovo za tebe, a ovo za Tamoru!
Ah, huljo!
Ipak, mislim, nismo pali tako nisko

Da ne smemo izmeđ' nas ubiti muvu
Što dode u vidu k'o ugljen crnog crnca.
MARKO. Siromah čovek, rastrojen je tugom;
On lažne senke za stvarnost uzima.
TIT. Rasprem'te sto. Hajdemo, Lavinijo.
Idemo u tvoju sobu, da ti čitam
Žalosne priče iz starih vremena.
Hajd', dečaće, s nama; tvoj vid je još mlad,
Pa ćeš ti čitati kad se moj pomuti.
(Odlaze.)

ČETVRTI ČIN

SCENA PRVA

Pred Titovom kućom
(MLADI LUCIJE, s knjigama pod miškom, trči ispred LAVINIJE koja žuri
za njim. Zatim ulaze TIT i MARKO.)

DEČAK. Pomozi, deda, pomozi! Tetka Lavinija
Ide za mnom svuda, a ja ne znam zašto.
Dobri deda Marko, evo je, dolazi!
Ah, mila tetko, ja ne znam šta hoćeš.
MARKO. Kraj mene, Lucije; ne plaši se tetke.
TIT. Suviše te voli da ti čini zlo.
DEČAK. Kad je otac u Rimu bio, volela me.
MARKO. Šta hoće da kaže moja sinovica
Lavinija tim svojim znacima?
TIT. Ne boj se, Lucije, ona nešto želi.
MARKO. Gle, Lucije, vidi, stalo joj do tebe;
Ona bi htela da ideš nekud s njom.
Kornelija nije čitala s većom pažnjom
Sinovima svojim nego ona tebi
Pesništvo slatko, Tulijev „Besednik”.
Možeš li pogoditi što te tako traži?
DEČAK. Ja ne znam i ne mogu da pogodim;
Sem ako nije u nekom nastupu.
Često sam čuo dedu kako kaže
Da prevelika tuga izbezumi.
A čitao sam kako je Hekuba,
Kraljica Troje, od tuge poludela.
Zbog toga se plaših, mada, gospodaru,
Znam da me tetka plemenita voli
Koliko me je i majka volela,

I da ne bi, sem u nastupu ludila,
Plašila moju mladost. To me nateralo
Da bacim svoje knjige i pobegnem,
Možda bez razloga. Stoga, draga tetko,
Oprosti i, gospo, ako deda Marko
Pođe s nama — idem s tobom kud god hoćeš.

MARKO. Hoću, Lucije.

(LAVINIJA svojim patrljcima pretura knjige koje je
LUCIJE ispustio.)

TIT. Šta sad, Lavinijo? Marko, šta znači to?

Ona bi želela da vidi knjigu neku.

Koju od tih, kćeri? Otvori ih, dečko.

Al' ti si učenija i načitanija.

Izberi što hoćeš iz moje knjižnice

I zavaraj svoju tugu dokle nebo

Kletog vinovnika tog dela ne otkrije.

Što naizmenično podiže ruke tako?

MARKO. Mislim da hoće da kaže da je bilo

Više vinovnika u zločinu tom;

Da, bilo ih više; a ako ne to,

Onda za osvetom diže ruke nebu.

TIT. Lucije, koju knjigu to pretura?

DEČAK. Ovidijeve „Metamorfoze“, deda.

Majka mi je dade.

MARKO. Možda iz ljubavi

Spram pokojnice nju je izabrala.

TIT. Tiho! Gle, revnosno prevrće listove!

Pomozi joj. Šta li traži? Lavinijo,

Hoćeš da ti čitam? Ovo je tragična

Priča o Filomeli, kako ju je Terej

Prevario i silov'o; a to je,

Bojim se, koren i tvoje nevolje.

MARKO. Gle, brate, kako posmatra listove.

TIT. Lavinijo, jesi l' i ti napadnuta,

Kćeri, i obeščašćena kao Filomela,

Odvučena u tamnu i ogromnu šumu?

Gle, gle!

Da, takvo je mesto i gde smo lovili

— O, da nikad nismo preduzeli lov! —

Slično ovom koje pesnik opisuje,

Prirodom stvoreno za zločin i silovanje.

MARKO. O, zašto priroda stvara te uvale,

Sem ako bogovi ne vole tragedije?

TIT. Pokaži, kćeri, — ovde su prijatelji —

Koji se patricije usudi na to delo.

Je l' se Saturnin prikrao k'o Tarkvinije kad je

Iz logora doš'o da zgreši s Lukrecijom?

MARKO. Sedi, sinovice draga; brate, sedi tu.

Apolone, Palado, Merkure, Jupiteru,

Nadahnite me, da saznam izdaju!

Brate, gledaj ovde; gledaj, Lavinijo;

Ovaj je pesak ravan, pa piši po njemu

K'o ja što ću.

(Ispisuje svoje ime štapom služeći se samo nogama i ustima.)

Svoje ime sam napis'o

Bez upotrebe ruku. O, prokleta

Srce što nas na tu muku nateralo!

Napiši, sinovice, i obelodani

Ono što bog našoj osveti otkriva.

Nek' ti nebo vodi pero, da ispišeš

Svoju patnju, da saznamo izdajnika!

(LAVINIJA stavlja štap u usta, upravlja njime svojim
patrljcima i piše.)

O, pogledaj, brate, šta je napisala.

TIT. Stuprum. Hiron. Demetrije.

MARKO. Šta,

Pohotljivi su sinovi Tamore

Vinovnici ovog krvavog, gnusnog dela?

TIT. Magni dominator poli,

Tam lentus audis scelera, tam lentus vides?

MARKO. Umiri se, dragi brate, mada znam

Da je na toj zemlji dosta napisano

Da buru digne nežnih misli svih

I duh odojčadi gnevom naoruža.

Brate, klekni sa mnom; klekni, Lavinijo;

I ti, dečko, nado rimskoga Hektora.

Zakun'te se sa mnom, k'o što se Brut zakle

S ojađenim mužem i ocem one čedne

Obeščašćene gospe Lukrecije,

Da ćemo smišljeno izvršiti smrtnu

Osvetu nad tim Gotima izdajničkim,

Videti krv njinu il' umreti sramno.

TIT. Dabogme, samo kad bi znao kako.

Budi, kad medvediće loviš, na oprezu;

Jer se mečka može probuditi, pa te

Nanjušiti; a ta je u savezu s lavom

I njuška ga dok se igra na leđima;

A kad on zaspi, radi što joj volja.

Mlad si ti lovac, ostavi se toga.

Čekaj! Da donesem tablicu bronzanu;

Čelikom ću na nju staviti te reči

I sakriti je, jer ljuti severac

Razneće taj pesak k'o Sibilino lišće,
Pa šta će biti sa našim otkrićem?
Dečko, šta ti kažeš?
DEČAK. Kažem, gospodaru,
Da sam čovek, podli robovi Rima ne bi
Spavaću sobu zaštitili majci.
MARKO. Izvrsno, momče! Otac ti je često
Pokazao takvu neustrašivost
Rad' svoje tako nezahvalne zemlje.
DEČAK. Pa i ja ću, deda, ako budem živ.
TIT. Hajde sa mnom u moju oružnicu.
Lucije, ja ću ti spremi, a ti ćeš
Odneti caričnim sinovima dare
Koje nameravam poslati obojici.
Hajde, kazaćeš im poruku; hoćeš li?
DEČAK. I zabosti im nož u grudi, deda.
TIT. Ne, dečko moj, tako; naučiću te drukče.
Lavinijo, hodi; Marko, pazi kuću.
Lucije i ja ćemo sad hrabro u dvor.
Da, brate, biće nam tamo naklonjeni.
(TIT odlazi: za njim LAVINIJA i MLADI LUCIJE)
MARKO. O nebo, zar slušaš krik dobrog čoveka,
A ne smiluješ se, ne sažališ na nj?
Ne puštaj ga, Marko, njegovom ludilu.
Na srcu mu više ožiljaka tuge
No neprijateljskih belega na štitu,
Pa ipak, pravednik, neće da se sveti.
Osveti ti, nebo, starog Andronika!
(Odlazi.)

SCENA DRUGA

Dvorana u carskom dvoru
(Ulaze ARON, HIRON i DEMETRIJE na jedna vrata, a na druga MLADI
LUCTJE s DEČAKOM koji nosi svežanj oružja na kome su ispisani stihovi.)

HIRON. Demetrije, tu je Lucijev sin; želi
Da nam nekakvu poruku saopšti.
ARON. Da, ludu poruku svoga ludog dede.
DEČAK. Prinčevi, u dubokoj smernosti
Pozdravljam vaše visosti od Andronika . . .
(Za sebe)
I molim rimske bogove da vas satru.
DEMETRIJE. Lucije lepi, hvala; šta je novo?
DEČAK (za sebe). Novo je da ste otkriveni već

Kao nitkovi, obeščastitelji.

(Glasno)

Ako dopustite da kažem: moj ded

U razboritosti svojoj šalje vam

Najbolje oružje svoje oružnice,

Da zadovolji čestitu vam mladost,

Nadu Rima. Tako reče da vam kažem,

I tako činim: darove predajem

Visostima vašim, da, kad god ustreba,

Budete spremni i naoružani.

A sad vas ostavljam —

(Za sebe)

krvave nitkove.

(MLADI LUCIJE odlazi sa svojim pratiocem.)

DEMETRIJE. Šta je ovo? — Svitak ispisan okolo.

Da vidim:

Integer vitae, scelerisque purus,

Non eget Mauri iaculis, nec arcu.

HIRON. Stihovi iz Horacija; dobro ih poznajem;

Čit'o sam ih davno u Gramatici.

ARON. Da, iz Horacija; pogodili ste dobro.

(Za sebe)

Eto šta znači biti magarac!

Nije to nikakva šala izvrsna!

Starac je njihov zločin otkrio;

Šalje im oružje stihom obvijeno

Što u srce gađa, al' ne osećaju.

Da je naša mudra carica sad tu,

Andronikovoj bi se zamisli divila.

Al' nek' se odmara u nemiru svom.

(Glasno)

Prinčevi mladi, nije l' nas srećna zvezda

U Rim dovela k'o tuđince, roblje,

Da bi nas na ovu uzdigla visinu?

Milo mi beše kad sam izaziv'o

Tribuna pred dvorom, da mu i brat čuje.

DEMETRIJE. Meni još više kad se takav junak

Smerno umiljava i šalje darove.

ARON. Zar nema razloga, prinče Demetrije,

Kad mu prijateljski udesiste kćer?

DEMETRIJE. Što nemamo tako hiljadu rimskih gospa

U tesnacu, da nam pohoti posluže.

HIRON. Blagočestiv nagon, tako pun ljubavi!

ARON. Nema samo majke, da vam kaže amin.

HIRON. Rekla bi ona za deset hiljada.

DEMETRIJE. Da se pomolimo svima bogovima

Za milu majku u porođajnoj mucu.

ARON. Mol'te se đavolima, jer bogovi su nas
Napustili.

(Sviraju trube.)

DEMETRUE. Što carske trube sviraju?

HIRON. Zbog radosti, valjda, što car dobi sina.

DEMETRIJE. Mir! Ide neko?

(Ulazi DADILJA s CRNIM DETETOM, koje pokriva svojim ogrtačem
kad spazi mladiče.)

DADILJA. Dobar dan, vlastelo.

Rec'te, videste li Arona crnca vi?

ARON. To je lepote tvoje preimućstvo.

Ah, ta izdajnička boja što rumenilom

Odaje tajne smerove tvog srca!

Ovde je momče drukčijeg lika.

Gle kako se crni rob smeši na oca,

Kao da kaže: „Stari, ja sam tvoj.“

Brat vam je, prinčevi; izdašno je hranjen

Istom krvlju što je vama život dala;

Iz iste utrobe u kojoj vi beste

Oslobođen dođe na videlo dana.

Da, on je brat vaš, s jače strane još,

Mada mu na licu stoji pečat moj.

DADILJA. Arone, šta da kažem carici?

DEMETRIJE. Savetuj, Arone, šta da se radi sad,

Pa ćemo tvoj savet prihvatiti svi.

Spasi dete, ali spasimo i nas.

ARON. Sedite onda, radi dogovora;

Moj sin i ja ćemo motriti na vas.

Ostanite tamo. A sad, izvolite

Govorite o svom spasavanju.

(Oni sedaju.)

DEMETRIJE. Kol'ko žena vide to njegovo dete?

ARON. Tako, hrabri moji! Kad smo u savezu,

Ja sam jagnje; ali kad izazivate,

Crnac je bešnji no medved razdražen,

Lavica brdska, uzburkan okean.

No, reci kol'ko je njih videlo dete.

DADILJA. Vide ga babica Kornelija i ja,

I niko više osim carice.

ARON. Carica, dakle, babica i ti.

Dve bez treće mogu da čuvaju tajnu.

Hajd, carici kaži da sam rek'o to.

(Ubija je.)

„Cik-cik!“

Tako skiči prase spremljeno za ražanj.

DEMETRIJE. Šta smeráš, Arone? Što učini to?

ARON. Pa, prinčevi, to je delo politike.

Zar da brbljiva jezičara živi

I otkrije našu krivicu? Ne, ne!

Sad znajte i celu moju nameru.

Neki Muli, zemljak moj, živi tu blizu,

I žena mu se sinoć porodila.

Dete liči na nju, belo je k'o vi.

Dogovorite se, dajte majci zlata,

I recite im okolnosti sve:

Da će im dete biti uzdignuto

I pripremljeno za carskog naslednika,

I da će s mojim zamenjeno biti,

Da se stiša bura koja preti dvoru.

Neka ga car onda miluje k'o svoje.

Prinčevi, eto, ja joj dadoh lek,

A vi je morate sahraniti sad.

Polje je blizu, vi ste hrabri momci.

Kad to učinite, ne gubite vreme,

Već mi odmah pošljite babicu.

Kad s dadiljom bude sklonjena i ona,

Onda gospe mogu brbljati šta hoće.

HIRON. Arone, vidim, ni vazduh ti ne zna

Tajne.

DEMETRIJE. Zbog ovog staranja za Tamoru

Ona i njeni biće ti odani.

(DEMETRIJE i HIRON odlaze.)

ARON. A sad Gotima, brzo kao lasta,

Da ostavim ovo blago u naručju,

I caričine pozdravim prijatelje

Tajno. Hajd', debelousni robe, odneću te,

Jer si nas doveo u ovu nevolju.

Hraniću te korenjem, trnjinama,

Sirom i surutkom; sisaćeš kozu ti,

Živeti u pećini dok te ne odgojim

I ne postaneš ratnik, vojskovođa.

(Odlazi.)

SCENA TREĆA

Pred dvorom u Rimu

Ulaze TIT, STARI MARKO, njegov sin PUBLIJE, MLADI LUCIJE i

DRUGI, svi s lukovima. TIT nosi strele s pismima pričvršćenim

za njihove vrhove.)

TIT. Hajde, Marko, hajde; rođaci, ovuda.
Dečko, da ti vidim streljačku veštinu;
Zategni dobro, pa ćeš pogoditi.
Terras Astraea reliquit,
Ne zaboravi, Marko: otišla je,
Odletela. Gospodo, uzmite alate.
Vi, rođaci, idite, premer'te okean,
Bacite mreže; možda ćete nju
Uhvatiti u moru, mada je
Tamo malo pravde kao i na kopnu.
Ne, Publije i Sempronije, morate činiti
Tako, kopati budakom, ašovom
Do najdubljega središta zemljinog;
Pa onda, kad dođete do Plutonove
Oblasti, molim vas dajte mu ovu molbu;
Kažite mu, ona traži pravdu, pomoć,
A dolazi od starog Andronika,
Potresenog jadom u nezahvalnom Rimu.
Ah, Rime! Da, da, ja sam te unesrećio
Kad sam glasove naroda dao onom
Koji me ovako tiraniše sad.
Idite, molim vas, pazite dobro svi;
Nek bude pretresen svaki ratni brod.
Zli car ju je možda posl'o preko mora;
Onda ćemo zalud zviždati za pravdom.
MARKO. O, Publije, zar nije teško gledati
Tvog strica plemenitog tako rastrojenog?
PUBLIJE. Zato nam je, oče, dužnost da ga pažljivo
Pratimo i dan i noć i ljubazno
Ugadammo njegovim čudima
Dokle mu vreme ne pruži kakav lek.
MARKO. Njegovim jadima nema leka više.
Ali...
Udružimo se s Gotima, i ratom
Odmazde kaznimo nezahvalni Rim,
I osvetimo se podlom Saturninu.
TIT. Publije, šta sad! Šta sada, gospodo!
Jeste li je sreli? Kažite mi.
PUBLIJE. Ne, dobri gospodaru; al' ti Pluton poručuje:
Hoćeš li Osvetu iz pakla, dobićeš je;
A Pravda je zauzeta na nebu, misli on,
Sa Jupiterom, il' na drugom mestu,
Te moraš neko vreme pričekati.
TIT. Greh mu što me tako vara odlaganjem.
Zaroniću dole vatrenim jezerom sam
I izvući ću je za pete iz Aherona.

Marko, mi smo samo šiblje, ne kedrovi,
Nismo krupni ljudi kiklopske veličine;
Ali smo metal, Marko, čelik sve do kičme,
Samo što nas više zala pritiskuje
No što naša leđa izdržati mogu.
Kad nema pravde na zemlji ni u paklu,
Molićemo nebo, ganuti bogove
Da nam boginju pravde pošlju, da osveti
Naš jad. Na posao! Ti si dobar strelac, Marko?
(TIT im razdaje strele sa pismima.)
Ad Jovem, za tebe; ova ad Apollinem;
Ad Martem, ta je za mene;
Ova je dečko, Paladi; ta Merkuru,
Saturnu, Kaju — ne Saturninu
(To bi bilo kao gađati u vetar).
Snažno, dečače! Marko, odapni kad naredim.
Promišljeno sam napisao sve;
Svakom je bogu molba upućena.
MARKO. Rođaci, pustite sve strele na dvor,
Da tako ranimo oholost carevu.
TIT. Zapnite, gospodo. Dobro je, Lucije!
Pogodio si krilo Device; daj Paladi.
MARKO. Gospodaru, gađah milju nad Mesecom.
Tvoje je pismo sada kod Jupitera.
TIT. Ha-ha! Publije, šta si uradio?
Gle, odbio si Biku jedan rog.
MARKO. Dobra šala! Kad je Publije streljao,
Razjareni Bik zadade udar Ovnu,
I rogovi Ovna padoše u dvor.
Caričin nitkov našao je njih;
Ona se nasmeja i naredi crncu
Da ih odmah nosi svom caru na dar.
TIT. Dobro je. Bog caru radost podario.
(Ulazi BUDALINA s korpom i dva goluba u njoj.)
Glas s neba! Marko, evo nam glasnika!
Šta je novo, priko? Donosiš li pismo?
Dobijam li pravdu? Šta kaže Jupiter?
BUDALINA. He-he, onaj dželat? Kaže da je opet ostao bez
vešala, jer se onaj čovek ne sme obesiti pre iduće nedelje.
TIT. Ali šta kaže Jupiter, pitam te.
BUDALINA. Na žalost, gospodine, ne poznajem Jupitera;
nikad u životu nisam pio s njim.
TIT. Šta, nitkove, zar ti nisi donosilac?
BUDALINA. Jesam, mojih golubova, gospodine, i ničega više.
TIT. Kako, ti ne dolaziš s neba?
BUDALINA. S neba? Avaj, gospodine, još nisam bio tamo.

Ne dao bog da smem požuriti na nebo u mojim mladim danima. Ja idem sa svojim golubovima u narodni sud, da prijateljski izmirim svađu između mog ujaka i jednog od carevih ljudi.

MARKO. Eto, brate, to nam dolazi vrlo zgodno, da podupremo tvoju molbu; pusti ga da preda caru golubove u tvoje ime.

TIT. Kaži mi da li bi mogao da održiš caru zahvalnicu.

BUDALINA. Zaista, gospodine, nikad u životu nisam mogao da očitam nijednu molitvu, pa ni zahvalnicu.

TIT. Prikane, hodi, i ne pričaj više,

Već daj tvoje golubove caru;

Pomoću mene dobićeš pravdu ti.

Čekaj, evo ti novac za trud.

Daj pero, mastilo. Prikane, umeš li

Da predaš ovu molbu učtivo?

BUDALINA. Umem, gospodine.

TIT. Evo ti onda molbe. I kad se pojaviš pred njim, moraš odmah kleknuti, pa ga poljubiti u nogu; onda mu predaš golubove, a zatim čekaj nagradu. Biću u blizini, prikane, da vidim hoćeš li učiniti kako treba.

BUDALINA. Jamčim da hoću, gospodine; budite bez brige.

TIT. Imaš nož, prikane? Daj mi ga da vidim.

Evo ti, Marko, zavi ga u molbu,

Da ne bi bila suviše ponizna.

Kad je, priko, predaš caru, ti zakucaj

Na moja vrata, da kažeš šta je rek'o.

BUDALINA. Zbogom ostaj, gospodine; hoću.

(BUDALINA odlazi.)

TIT. Marko, hajdemo. Prati nas, Publije.

(Odlaze.)

SCENA ČETVRTA

U dvoru

(Vlaze CAR, CARICA, njena DVA SINA, PATRICIJI i OSTALI. CAR nosi u ruci strele koje je TIT bacao na njega.)

SATURNIN. Velmože, kakve su to uvrede! Je li

Ikad car rimski tako potcenjivan,

Uznemiravan, preziran i čikan

Zato što pravdu podjednako deli?

Velmože, vi znate, k'o i moćni bogovi,

Ma šta podrivači mira nam tutkali

U uši naroda, da protivu drskih

Sinova starog Andronika nije
Preduzeto ništa što zakon ne traži.
Pa šta ako mu jad pomuti um?
Zar da ovako budemo nišan njegove
Osvetoljubivosti, njegovih nastupa,
Njegove pomame, njegovih ogorčenja?
Sad bogovima piše, traži pravdu:
Gle, to Jupiteru, a ovo Merkuru,
Ovo Apolonu, ovo bogu rata —
Lepi su to leci za rimske ulice!
Šta je to nego kleveta Senata,
Širenje glasova o našoj nepravdi?
Dobročudna šala, je l'te, gospodo?
Kao da kaže Rim ne zna za pravdu.
Al' ako uživim, lažno mu ludilo
Zaštititi neće bezočnosti te.
On i njegovi će saznati da pravda
U Saturninu živi još, i on će
Probuditi je, spava li, da joj gnev
Zaverenika najdrskijeg smrvi.
TAMORA. Milostivi care, lepi Saturnine,
Gospodaru mog života, mojih misli,
Smiluj se, oprosti Titovoj starosti
Greške zbog tuge za hrabrim sinovima,
Čiji mu gubitak teške rane dade.
Bolje mu olakšaj zao udes nego
Da kazniš najnižeg il' najvišeg za to.
(Za sebe.)
Velikodušnoj Tamori priliči
Da lepo govori svima. Ali, Tite,
U srce te ranih; a kad ti se krv
Života izlije, i ako Aron sad
Pametan bude, biće dobro sve,
I kotvu ćemo spustiti u luku.
(Ulazi BUDALINA.)
Šta je, dobri? Hoćeš da govoriš s nama?
BUDALINA. Da, zaista, ako je vaše gospodstvo carsko.
TAMORA. Ja sam carica, a tamo sedi car.
BUDALINA. To je on. (Klekne) Dao vam bog i sveti Stevan
dobro večer. Doneo sam vam pismo i par golubova.
(SATURNIN čita pismo.)
SATURNIN. Odvedite ga i smesta obesite.
BUDALINA. Koliko ću novaca dobiti?
TAMORA. Čoveče, bićeš odmah obešen.
BUDALINA. Obešen, pobogu! Onda sam svoj vrat gajio za
lep kraj.

(STRAŽARI ga odvođe.)

SATURNIN. Da prkosne, nenasnosne uvrede!

Zar da snosim ovaj nakazan nitkovluk?

Znam otkud potiče ceo ovaj plan.

Može V se trpeti ta optužba da su

Sinovi mu drski, pogubljeni prema

Zakonu za ubistvo moga brata,

Krivo ubijeni mojim posredništvom?

Idite, dovuc'te za kosu tog nitkova;

Spasti ga neće ni starost ni čast.

Zbog te drske sprdnje dželat sam mu ja!

Ma'niti, podli bedniče, pomog'o si

Da postanem velik, u nadi da ti

Ovladaš mnome i Rimom.

(Ulazi EMILIJJE.)

Šta je novo,

Emilije?

EMILIJJE. K oružju, velmože! Nikad pre k'o sad!

Goti su skupili vojsku, i sa mnoštvom

Odlučnih ratnika željnih plena, brzo

Maršuju ovamo pod vođstvom Lucija,

Sina Andronika starog, koji preti

Da u osveti učini sve ono

Što je Koriolan ikad učinio.

SATURNIN. Je li ratoborni Lucije vođ Gota?

Ta me vest preseče, i glava mi klonu

K'o cvet na mrazu i trava u buri.

Da, jadi naši otpočinjju sad;

Plebejci ga mnogo vole; slušao sam ih,

Prerušen u šetnji, kako često tvrde

Da je Lucijevo izgnanstvo nepravedno

I da žele da im on postane car.

TAMORA. Zašto se plašiš? Je li ti grad jak?

SATURNIN. Da, ali gradani hoće Lucija,

I pobuniće se rad njega na mene.

TAMORA. Nek' ti, kao ime, misli budu carske!

Potamni li sunce komarca roj?

Or'o pušta male ptice da pevaju

I ne haje za to šta im cvrkut kaže,

Jer zna da senkom svojih krila može

Da ućutka uvek kad hoće njen poj.

Pa i ti možeš vetrogonje Rima.

Obodri se; jer znaj, care, da ću starog

Andronika da općinim slađim

Ali opasnijim rećima no što je

Mamac za ribe, za ovce detelina,

Te se prve rane progutanim mamcem,
A druge obole od obilja paše.
SATURNIN. Al' on neće sina moliti za nas.
TAMORA. Kad zamoli Tamora, onda hoće.
Laskaću mu, stare uši mu puniti
Nadama zlatnim; pa ma mu srce bilo
Jedva osvojivo, a stare uši gluve,
I uši i srce slušaće jezik moj.
(EMILIJU)
Idi pred nama, budi nam poklisar.
Kaži: car želi s ratobornim Lucijem
Pregovore; zakaži sastanak u domu
Njegovog oca, starog Andronika.
SATURNIN. Emilije, svrši taj zadatak časno;
Traži li taoce radi sigurnosti
Reci neka ih imenuje sam.
EMILIJE. Vašu ću zapovest izvršiti smesta.
(Odlazi.)
TAMORA. Idem ja sada starom Androniku,
Da svom veštinom utičem da gordog
Lucija odvoji od ratobornih Gota.
Sad, mili care, budi opet čio
I sahrani strah svoj u moje planove.
SATURNIN. Onda idi odmah, da ga pridobiješ.
(Odlaze.)

PETI ČIN

SCENA PRVA

Ravnica blizu Rima
(Ulazi LUCIJE s gotskom vojskom. Doboši i zastave.)

LUCIJE. Ratnici prekaljeni, verni prijatelji,
Primio sam pismo iz velikog Rima
Što kaže da Rimljani mrze cara svog
I žude da nas vide među sobom.
I stoga, velmože, budite što jeste:
Vlastela koja ne trpi nepravdu;
I ako je Rim vam učinio zlo,
Prisil'te ga da ga trostruko naknadi.
PRVI GOT. Izdanče hrabri velikog Andronika
Čije ime beše strah za nas, a sad je

Uteha, i čije podvige, zasluge
Preziranjem podlim nagrađuje Rim,
Uzdaj se u nas: s tobom ćemo svi,
K'o žacave pčele što idu za vođom
Vrelog letnjeg dana u cvetne livade,
I osvetiti se proklesoj Tamori.
GOTI. Kako on kaže, kažemo mi svi.
LUCIJE. Smerno, hvala njemu k'o i vama svima.
Al' koga to 'amo vodi snažni Got?
(GOT dovodi ARONA koji u naručju nosi svoje DETE.)
DRUGI GOT. Lucije slavni, dok se udaljnih od vojske
Da vidim neki porušen manastir,
I dok sam pažljivo posmatrao pustu
Zgradu, odjednom čujem dečji plač.
Pođem prema glasu, i uskoro čuh
Da neko stišava dete govoreći:
„Ćuti, crno ropče, ti si pola ja,
Pola majka! Da ti boja ne odaje
Čiji si, da ti priroda dade lik
Majke, mogao bi, lolo, biti car.
Ali, kad su bik i krava mlečno beli,
Crno tele neće oteliti nikad.
Ćuti, lolo, ćuti!" karao je dete.
„Moram te nositi jednom vernom Gotu
Što će te, kad dozna da si carčin,
Čuvati dobro tvoje majke radi."
Na to, s isukanim mačem, jurnem na nj,
Uhvatih ga brzo i dovedoh 'amo,
Da s njim uradite što budete hteli.
LUCIJE. Vrli Gote, to je ovaploćeni vrag
Što liši ruke dobrog Andronika,
To je biser što se sviđa carici,
A to žarke žudnje njene sramni plod.
Kaži, robe gnevna oka, kud si hteo
Odneta tu sliku tvog đavolskog lika.
Što ćutiš? Šta, gluv si? Zar ni reči baš?
Konopac, vojnici, o ovo ga drvo
Obesite, a s njim kopilanski plod.
ARON. Ne dirajte dečka, kraljevske je krvi.
LUCIJE. Odveć je na tebe, da bi dobar bio.
Obesite prvo dete, da ga vidi
Kako se koprca — to je bolan prizor
Za očevu dušu. Dones'te lestvice.
(Donose lestvice; ARON je prinuđen da se popne na njih.)
ARON (odozgo). Lucije, spasi dete; odnesi ga
Carici, pa ću ti reći čudne stvari

Koje ti mogu mnogo koristiti.
Nećeš li, nek' bude što bude; reći ću
Jedino: nek' vas osveta stigne sve!
LUCIJE. Govori, pa ako mi se sviđa što mi kažeš,
Dete će živeti, braniću ga ja.
ARON. Ako ti se sviđa! Budi uveren, Lucije,
Da će ti to duši zadati dubok bol;
Jer moram govoriti o ubistvima,
Silovanju, klanju, delima crne noći,
Grozotama, podmuklim zaverama,
Izdajama i tolikim zločinima
Tužnim za uvo, svirepo izvršenim.
A sve će to moja zakopati smrt,
Ne zakuneš li se da mi dete živi.
LUCIJE. Kaži šta znaš, tvoje dete će živeti.
ARON. Zakuni se da će, pa ću ja početi.
LUCIJE. Kome da se kunem? Ako ne veruješ
Ni u jednog boga, što tražiš zakletvu?
ARON. Ako ne verujem? Zbilja ne verujem;
Ali zato što znam da si pobožan,
Da imaš ono što zovu savešću,
I što sam video da pažljivo vršiš
Obrede verske i sve običaje —
Tražim ti zakletvu. Jer zato što znam
Da budala smatra za boga svoj štap
I drži zakletvu tome bogu datu,
Tražim da se njime i kune. Stoga ćeš
Zakleti se onim bogom, ma ko bio,
Koga obožavaš i poštuješ ti,
Da ćeš mi sina spasti i hraniti,
I gajiti — il' ti ne otkrivam ništa.
LUCIJE. Kunem ti se svojim božanstvom da hoću.
ARON. Prvo znaj da sam ga rodio s caricom.
LUCIJE. O, da nenasite i požudne žene!
ARON. Pih! Lucije, to je milosrdno delo
Sram onih što ćeš od mene čuti sad.
Njena dva sina ubiše Basijana,
Odsekoše jezik, uzeše čast tvojoj
Sestri, ruke joj odrezaše, te je
Udesiše lepo, kao što si video.
LUCIJE. Maska huljo! Ti to zoveš udešavanjem?
ARON. Pa podrezana, oprana, udešena,
A za one što su uradili sve
Bila je lepa razonoda to.
LUCIJE. O, varvarski, zverski nitkovi k'o i ti!
ARON. Zaista, ja sam im bio učitelj.

Pohotljivost su dobili od majke,
A na toj se karti ne gubi nikada.
Krvoločnost, mislim, primiše od mene,
A ona, k'o hrabri pas, napada spreda.
Neka moja dela vrednost mi dokažu.
Namamih ti braću u opasnu jamu,
Gde je ležao Basijanov leš;
Napisah pismo što tvoj otac nađe
I sakrih zlato u pismu pomenuto
Sporazumno s caricom i njenim sinovima.
I šta se, na tvoju nesreću, ne desi
A da mog udela zlog ne beše u tom?
Izvarah od oca tvog rijegovu ruku,
I kad je dobih, odoh, a srce mi
Umalo nije prepuklo od smeha.
Virio sam kroz pukotinu zida
Kad za ruku dobi glave sina dva;
Gled'o sam mu suze smejuć se od srca,
Te mi oči behu vlažne k'o njegove.
A kad sam carici isprič'o tu šalu,
Umalo ne pade u nesvest od miline
I dade mi dva'es't poljubaca za to.
PRVI GOT. Zar pričaš sve to a ne pocrveniš?
ARON. Da, ko crni pas, što kaže poslovica.
LUCIJE. Da li se kaješ zbog tih gnusnih dela?
ARON. Da, jer ih nisam učinio više.
Čak i sad proklinjem dan — mada je takvih
Dana malo pod mojim prokletstvom —
Kad ne učinih naročito zlo:
Ne ubih čoveka, ne smerah mu smrt,
Ne beščastih devu il' ne smišljah to,
Ne optužih pravog, ne zakleh se krivo,
Ne zavadih smrtno prijatelja dva,
Ne naterah marvu kakvog siromaha
Da vratove lomi, ne zapalih staje
Il' sena noću vičući vlasnicima
Da ih oni svojim suzama ugase.
Često sam kopao iz groblja mrtvace,
Stavlj'o ih uspravno kraj vrata srodnika,
Kad su na žalost zaboravili već,
I na koži im, k'o na kori drveta,
Ureziv'o nožem i rimskom azbukom:
„Nek vam tuga živi, iako sam mrtav.“
Hiljadu sam groznih dela počinio
Olako k'o čovek kad ubije muvu,
I ništa me stvarno ne žalosti, osim

Što deset hiljada ne učinih više.

LUCIJE. Skinite đavola, jer ne sme umreti

Tako lakom smrću k'o brzo vešanje!

ARON. Ima li đavola, vol'o bih da sam đavo,

Da živim i gorim u večitom ognju,

Kad bi tvoje društvo imao u paklu,

Da te mučim svojim žučnim jezikom.

LUCIJE. Zapuš'te mu usta, da ne govori.

(VOJNICI zapuše ARONU usta i skinu ga s lestvica. Ulazi EMILIJE.)

GOT. Gospodaru, ovde je rimski glasnik stig'o;

Želi da govori s vama.

LUCIJE. Neka priđe.

Emilije, zdravo! Kakav je glas iz Rima?

EMILIJE. Lucije, gospodaru, i vi gotski prinčevi,

Po meni vas rimski pozdravio car;

I pošto je čuo da ste pod oružjem,

Želi pregovore u domu tvog oca;

I voljan je, ako tražite taoce,

Da ih odmah poš'lje.

PRVI GOT. Šta kaže naš vođ?

LUCIJE. Emilije, neka car preda taoce

Sada mom ocu i Marku, stricu mom;

A mi ćemo doći. Marširajmo napred!

(Odlaze.)

SCENA DRUGA

Dvorište Titove kuće

(Ulaze TAMORA i njena dva sina, prurušeni.)

TAMORA. Tako, u tom tamnom neobičnom ruhu

Srešću se sa Andronikom i reći

Da sam Osveta, poslata iz hada,

Da mu se pridružim i grozne jade svetim.

Zakucajte mu na knjižnicu; kažu

Da je on tu: smišlja plan osvete ljute.

Rec'te Osveta je došla da se s njim

Udruži i smrvi njegove dušmane.

(Oni kucaju. TIT otvara prozor svoje knjižnice.)

TIT. Ko uznemirava moje razmišljanje?

Je l' to lukavstvo, da otvorim vrata,

Da bi mi svečana odluka odletela

I smerovi moji ostali bez dejstva?

Varate se; jer što smeram da učinim

Napis'o sam ovde krvavim redovima;

A što je pisano biće izvršeno.

TAMORA. Tite, došla sam da govorim s tobom.

TIT. Ni reči! Kako ću ukrasiti govor,

Kad nemam ruke da mu izraz dam?

Ti si u prevazi nada mnom; stog dosta!

TAMORA. Kad bi znao ko sam, govorio bi sa mnom.

TIT. Nisam lud; znam te vrlo dobro ja.

To svedoči ovaj bedni patrljak,

To svedoče ovi crveni ožiljci,

To svedoče ove brazde brige, tuge,

Svedoči zamoran dan i teška noć,

Sva žalost svedoči da te dobro znam.

Ti si gorda, moćna carica Tamora.

Jesi l' za moju drugu ruku došla?

TAMORA. Znaj, nesrećniče, da nisam Tamora;

To ti je dusmanka, a ja prijateljica.

Osveta ja sam, poslata iz hada,

Da ti olakšam orlovo kljucanje

Izlivom osvete na tvoje dušmane.

Priđi mi i poželi sreću mom

Dolasku na svetlost sveta; većaj sa mnom

O ubistvu, smrti. Nema te pećine,

Ni skloništa, ni neprovidne tame,

Ni maglovite doline gde bi se

Krvavo ubistvo il' gnusno silovanje

Zabilo od straha, a da ih ne nađem

I doviknem im svoje strašno ime:

Osveta, od koga podli krivci dršću.

TIT. Jesi l' ti Osveta? Jesi l' mi poslata

Da budeš pakao za moje dušmane?

TAMORA. Jesam; etoga siđi da se pozdravimo.

TIT. Učini mi nešto pre no što siđem.

Gle, pored tebe su ubistvo, silovanje;

Daj neki dokaz da si ti Osveta:

Probodi ih, smrvi točkom svojih kola,

I onda ću sići i biti tvoj kočijaš,

Pojuriti s tobom oko zemnog šara.

Nabavi dva konja, crna kao noć,

Da ti brzo vuku osvetnička kola;

Pronađi ubice u njihovim pećinama;

Pa kad kola budu puna njihovih glava,

Sići ću i pored točka tvojih kola

Trčaću vas dan k'o ponizni sluga

Od Hiperionovog izlaska s Istoka

Sve do njegova silaska u more.

Iz dana u dan radiću pos'o taj,

Uništiš li sad ubistvo, silovanje.
TAMORA. To su mi pomagači i došli su sa mnom.
TIT. Tvoji pomagači? A kako se zovu?
TAMORA. Zovu se Ubistvo i Silovanje, zato
Što se krivcima tih nedela svete.
TIT. Bože, koliko liče na caričine sinove
A ti na caricu! Al' mi, ljudi ovog sveta,
Imamo bedne i varljive oči.
O, Osveto slatka, sada ću ti doći,
I ako ti je dosta zagrljaj jednom rukom,
Uskoro ću te zagrliti njom.
(TIT zatvara prozor.)
TAMORA. Ludilu mu godi ovo povlađivanje.
Ma šta izmislila ja, da bih njegovu
Umobolnu ćudljivost pothranjivala,
Vi to potkrepite i svojim rečima;
Jer on sad čvrsto veruje da sam Osveta.
U toj ludoj mu lakovernosti ću
Nagovoriti ga da pošlje po Lucija,
Što će mi na gozbi biti u rukama,
Dok brzo ne smislim nekakvo lukavstvo
Da lakoumne Gote rasturim,
Il' ih u njegove dušmane pretvorim.
Evo ga; moram igrati ulogu.
(TIT dolazi iz kuće.)
TIT. Dugo sam bio očajan, sve zbog tebe.
Dobrodošla, strašna Furijo, u moj dom;
Ubistvo, Silovanje, dobrodošli i vi.
Slični ste carici i njenim sinovima.
Dobro ste se našli; još da vam je crnac.
Zar vam sav pakao ne daje takvog đavola?
Dobro znam da carica ne ide nikuda
A da u svom društvu ne povede crnca;
Pa da biste dobro predstavljali caricu,
Zgodno bi pristao i jedan takav đavo.
Al' kakvi ste da ste, dobrodošli svi.
Šta sad da radim?
TAMORA. Šta želiš, Androniče?
DEMETRIJE. Pokaži mi ubicu, pa ću ga satrti.
HIRON. Pokaži mi obeščastitelja;
Ja sam poslat da mu se osvetim.
TAMORA. Pokaži hiljadu što te ojadilo,
I ja ću im se osvetiti svima.
TIT. Pogledaj po grešnim ulicama Rima,
I kad nađeš čoveka kao ti,
Dobro Ubistvo, ubij ga, ubicu.

Ti idi s njim; pa kad ti se desi
Da nađeš drugog, što je kao ti,
Dobro Silovanje, ubij ga, nasilnika.
Ti idi s njima; na carskom je dvoru
Carica s nekim crncem — lako ćeš je
Poznati — svoju sliku i priliku.
Molim te, umori ih nasilničkom smrću,
Jer behu nasilnici spram mene i mojih.
TAMORA. Dobro nas nauči; učinimo to.

Al' da li bi hteo, dobri Androniče,
Da pošlješ po Lucija, hrabrog sina tvog,
Što na Rim ide s ratobornim Gotima,
I pozoveš ga na gozbu u svoj dom?
Kad on tu bude, na svečanu ću gozbu
Dovesti caricu i njene sinove,
I samoga cara, i sve te dušmane,
Pa će svi, pognute glave, kleknuti,
A ti ćeš srce nad njima da iskališ.
Šta Andronik kaže na ceo taj plan?
TIT. Marko, brate! Zove te tužni Tit.
(Ulazi MARKO.)

Idi, Marko, svome sinovcu Luciju;
Naći ćeš ga tamo među Gotima:
Kaži mu da dođe i dovede sobom
Neke od prvih gotskih starešina,
A vojnike neka ulogori gde su.
Reci mu da će car s caricom biti
Na gozbi u mom domu, pa i on
Nek' bude. Učini; a on nek' poslušaj,
Ako cenj život svoga starog oca.
MARKO. Učiniću, i brzo ti se vraćam.
(Odlazi.)

TAMORA. Sad odmah tvojim poslom odlazim
I vodim svoje pomagače sobom.
TIT. Ne, ne! Nek' Silovanje i Ubistvo ostanu
Kod mene; inače zvaću brata natrag
I celu osvetu Luciju ostaviti.

TAMORA (po strani, svojim sinovima). Šta kažete?
Hoćete l' ostati sa njim;
Dok odem i kažem gospodaru caru
Da sam ostvarila ugovorenu šalu?
Povlađujte mu ćudi, laskajte mu,
I ostanite s njim dok se ne vratim.
TIT (za sebe). Poznajem ih, mada misle da sam lud,
I uloviću ih, u njihove zamke,
I pakleni porod i njihovu majku.

DEMETRIJE (po strani). Gospo, ti idi kad hoćeš;
ostavi nas.

TAMORA. Zbogom, Androniče; Osveta sad ide,
Da smisli izdaju dušmana ti svih.

TIT. Znam da hoćeš; slatka Osveto, sad zbogom.
(TAMORA odlazi.)

HIRON. Kaži nam, starče, šta da radimo?

TIT. Imam ja dovoljno posla za vas sve.

Publije, Kaje, Valentite, amo!

(PUBLIJE i ostali dolaze iz kuće.)

PUBLIJE. Šta hoćete?

TIT. Znaš li ovu dvojicu?

PUBLIJE. Ja mislim da su to caričini

Sinovi, Hiron i Demetrije.

TIT. Pih, Publije, pih! Grdno se varaš;

Jedan je Ubistvo, a drugi Silovanje.

Stoga ih veži, dobri Publije;

Kaje, Valentine, držite ih vi!

Često ste čuli da želim ovaj čas.

Sad mi je došao. Vežite ih čvrsto,

I zapušite im usta ako viču.

(Odlazu)

HIRON. Hulje, odstupite; carski smo sinovi.

PUBLIJE. Zato i radimo što je naređeno.

Zapušite im usta, da reč ne izuste.

Je li čvrsto vezan? Dobro ih stegnite.

(Ulazi TIT ANDRONIK s nožem, i LAVINIJA s lavorom.)

TIT. Hodi, Lavinijo, hodi; pogledaj,

Neprijatelji su tvoji vezani.

Zapuš'ite im usta da mi ne govore,

Ali nek' čuju moju strašnu reč.

Ti, huljo Hirone, i ti Demetrije,

Ovde je izvor koji ublatiste,

Lepo leto vašom zimom uništeno.

Ubiste joj muža, i za zločin taj

Dva brata njena odoše na smrt;

Ruka mi odsečena i ruglu izvrgnuta;

Njenih milih ruku, jezika, i onog

Što je još draže, čiste čestitosti,

Vi ste je, zločinci, nasilno lišili.

Šta biste rekli kad bih vam reč dao?

Da milost molite, ne bi dao stid.

Čujte sad, bednici, kako ćete mreti.

Ova ruka osta da vam grlo seče

Dok Lavinija svojim patrljcima

Drži lavor da vam grešnu primi krv.

Znate da vam majka dolazi na gozbu,
Zove se Osvetom, i misli da sam lud.
Kosti ću vam, hulje, samleti u prah,
Od njega i krvi vam umesiti testo,
I od toga testa koru napraviti;
Ispod nje ispeći vaše sramne glave
I dati vam majci, toj bludnici zloj,
Da, kao zemlja, proguta svoj rod.
To je gozba na koju je pozvah
I takvim će se jelom nasititi.
Zbog vas je moja kći doživela
Sudbinu goru nego Filomela
A ja ću se teže no Prokna svetiti.
Sprem'te svoja grla. Lavinijo, hodi,
Primi krv. Kad budu mrtvi, samleću im
Kosti i s mrskom im pomešati krvlju,
I i tom testu ispeći im glave.
Hajte, hajte, budite vredni svi,
Da spremimo gozbu sa željom da bude
Grozniya, krvavija od kentaurskog pira.
(ANDRONIK im preseca grla.)
Tako; unes'te ih; ja ću biti kuvar
I zgotoviti ih za dolazak majke.
(Odlaze.)

SCENA TREĆA

Dvorište Titove kuće
(Ulaze LUCIJE, MARKO i GOTI, sa zarobljenim ARONOM.
PRATILAC nosi ARONOVO dete u naručju.)

LUCIJE. Striče Marko, pošto je volja oca mog
Da se vratim u Rim, ja sam došao.
PRVI GOT. I mi s tobom; nek' se sudbina izvrši.
LUCIJE. Dobri striče, vodi groznog crnca tog,
Proždrljivog tigra, prokletog đavola;
Ne daj mu hrane, okuj ga, dok ne bude
Izveden pred lice carice da svedoči
O njenim podlim delima. Postaraj se
O jakoj zasedi; jer car ne misli nam dobro.
ARON. Neka mi đavo uvu šapne kletve
I podstakne mi jezik da izlije
Otrovnu zlobu što mi srce širi!
LUCIJE. Odlazi, psino i prokleti robe!
Pomoz'te mom stricu da ga ukloni.

(GOTI odvođe ARONA u kuću.)

Trube ukazuju da je blizu car.

(Trube. Ulaze CAR i CARICA sa EMILIJEM, TRIBUNIMA i OSTALIMA.)

SATURNIN. Šta, zar nebo nema samo jedno Sunce?

LUCIJE. Šta tebi koristi što se zoveš Suncem?

MARKO. Care, i sinovče, prekin'te prepirku;

Ovaj spor se mora pretresati mirno.

Spremljena je gozba koju vredni Tit

Smislio beše u časnu svrhu tu,

Za mir, za ljubav, slogu, dobro Rima.

Pridite dakle, zauzmite mesta.

SATURNIN. Hoćemo, Marko.

(Trube. Ulazi TIT, kao kuvar, i stavlja zdele na sto, LAVINIJA s velom preko lica, MLADI LUCIJE i DRUGI.)

TIT. Dobro mi došao, gospodaru moj,

Dobrodošla, štovana carice,

Dobro mi došli, ratoborni Goti,

Dobro došao, Lucije, i svi.

Mada je gozba skromna, utoliće vam glad.

Tzvol'te, služite se.

SATURNIN. Zašto si tako obučen, Androniče?

TIT. Zato što sam hteo da se postaram

Da se sve dobro spremi za ugošćenje

Vašeg veličanstva i naše carice.

TAMORA. Zahvalni gmo vam, dobri Androniče.

TIT. I bili biste, da znate moje srce.

Reci mi, moj care, gospodaru, ovo:

Je l' žustri Virginije dobro učinio

Kad je pogubio desnicom svojom kćer,

Jer je omljubljena i obeščašćena?

SATURNIN. Jeste, Androniče.

TIT. A zašto, gospodaru?

SATURNIN. Jer devojka ne sme preživeti sram

I obnavljati mu tugu prisustvom.

TIT. Razlog je moćan, silan i ubedljiv;

Raniji primer i jasno ovlašćenje

Za mene, jadnika, da učinim isto.

Umri, Lavinijo, i s tobom tvoj sram,

A s njim nek umre i tuga tvog oca!

(Ubija je.)

SATURNIN. Šta to učini, neprirodni oče?

TIT. Ubih onu zbog koje me suze

Oslapiše, bedan kao Virginije,

I sa hiljadu razloga pre no on

Za ovo nedelo; ono je izvršeno.

SATURNIN. Šta, je li ona nasilno obljubljena?

Kaži mi ko je učinio to.

TIT. Ako je po volji, jedite, veličanstvo.

TAMORA. Zašto si ubio svoju jedinicu?

TIT. Ne ja, već Hiron i Demetrije;

Oni je obeščastiše, jezik joj odsekoše;

Oni joj, oni dadoše sve zlo.

SATURNIN. Da ste ih odmah doveli ovamo!

TIT. Pa tu su, oba pečena u toj piti,

Od koje je njina majka slatko jela,

Gutajući meso koje sama rodi.

Tako je; dokaz je oštri vrh mog noža.

(Probode CARICU.)

SATURNIN. Za prokleta delo umri, bezumniče!

(SATURNIN ubija TITA.)

LUCIJE. Zar pred sinom da se krv očeva pati?

Pa milo za drago, a smrt nek' smrt prati!

(Ubija SATURNINA.)

MARKO. Vi ožalošćeni, narode, Rimljani

Podeljeni bunom, kao jato ptica

Rastureno vetrom, burnim viorima,

Dajte da vas učim da opet spojimo

To rasuto klasje u zajednički snop;

Da Rim ne postane neprijatelj svoj;

Da on, kome se kraljevstva klanjaju,

Kao napušteni, prezreni očajnik

Samoga sebe ne uništi sramno.

Ako bele kose i brazde starosti mi,

Ozbiljni svedoci dubokog iskustva,

Ne gone vas da mi saslušate reč,

(LUCIJU)

Govori ti, mili prijatelju Rima,

K'o nekad naš predak kada je svečano

Pažljivom uvu čežnjive Didone

Pričao o onom nesrećnom požaru,

Kad lukavi Grci prevariše Troju.

Reci koji Sinon općini naš sluh,

K'o uvuče kobnog trojanskog konja

U našu Troju, naš Rim, i otvori

Krvavu ranu građanskoga rata.

Moje srce nije od kremena, gvožđa;

Ne mogu vam reći sav naš gorki jad,

Jer bi mi govor suze potopile

I reč prekinule upravo u času

Kada bi trebalo baš da vam privuče

Pažnju i trone vaše sažaljenje.

Ovde je mladi vojskovođa Rima;
Nek' vam on ispriča sve, a ja ću sad
Stajati i plakati slušajući njega
LUCIJE. Slušaoci moji plemeniti, znajte
Da su Demetrije i Hiron bili ti
Koji su ubili carevoga brata;
I oni nam obeščastiše sestru.
Zbog njenog zločina braća nam pogubljena,
Suze našeg oca prezrene, junačka
Ruka mu, što hrabro branila je Rim
I neprijatelje mu terala u grob,
Podlo odsečena; ja sam gnevno prognan;
Pred zalupljenim vratima me plačnog
Ostaviše, da pomoć tražim protivnika
Čiju su mržnju suze moje sprale
I koji me drugarski zagriše.
Ja sam izgnanik, dobro znajte to,
Koji je lio krv za dobro Rima,
Odbij'o od njega mač neprijatelja
Primajući čelik u sopstvene grudi.
Vi znate da nisam hvalisavac ja.
Ožiljci mi, mada nemi, svedoci su
Da istinito i pravo govorim.
Al' kao da se udaljujem pričom
O malim zaslugama svojim. Oprostite.
Kad nema prijatelja, ljudi se sami hvale.
MARKO. Moj red je sad da govorim. Gledajte
To dete; njega je rodila Tamora;
Otac mu bezbožni crnac, glavni tvorac
I zametnik svih naših nesreća.
Nitkov je živ, u Titovom je domu,
I sam će priznati da je sve istina.
Sad presudite s koliko je prava
Tit svetio ova nečuvena, grozna
Zla koja niko živ podneo ne bi.
Rimljani, čuli ste istinu. Šta vi
Kažete? Ako smo zgrešili, rec'te šta,
Pa će se s ovog mesta odakle govorimo
Ovaj nezatni ostatak Andronika
S rukom u ruci strmoglaviti,
Na oštrom stenju ispustiti duše
I složno svoju lozu ugasiti.
Govor'te Rimljani, pa kažete l' „da”,
Tako je potrebno, Lucije i ja,
Za ruke uhvaćeni, izvršićemo to.
EMILIJE. Poštovana starino Rima, priđi nam,

Privedi ljubazno za ruku našeg cara,
Lucija našeg, jer ja dobro znam:
Glas naroda kaže to će biti on.
SVI. Živeo Lucije, veliki car Rima!
MARKO (vojnicima). Idite u tužni dom staroga Tita,
Dovedite onog bezbožnoga crnca,
Da mu se dosudi neka strašna smrt
Za grešni život njegov kao kazna.
(LUCIJE, MARKO i OSTALI silaze sa uzdignutog podijuma.)
SVI. Živeo Lucije, dični vladar Rima!
LUCIJE. Hvala vam, dobri Rimljani; trudiću se
Da vladam tako da zalečim rane
Rima i uklonim njegove patnje sve.
Al' dobri narode, tren vremena mi daj,
Jer teški zadatak priroda mi stavlja.
Stanite u stranu, a ti, striče, priđi
Za poslednje suze iznad ovog stabla.
(LUCIJE poljubi mrtvoga TITA.)
Poljubac topli na te hladne usne
I tužne kapi na krvavo ti lice —
Poslednja pošta odanog ti sina.
MARKO. Suza za suzu, poljubac ljubavi
Za poljubac, tvoj brat Marko ti prinosi;
I da je svota koju ti dugujem
Beskonačna, ja bih platio je svu.
LUCIJE. Hodi, dedko, uči se suzama od nas.
Tvoj deda te je mnogo voleo,
Cupk'o na kolenu, pesmom uspavljiv'o,
A grudi mu behu uzglavlje za tebe.
Mnogu ti je lepu priču ispričao
I govorio ti da ih ti upamtiš
I pomeneš kad njega nema više.
MARKO. Koliko su se hiljade puta te
Jadne usne na tvojim grejale
Za života! Sad im, mili dečko, daj
Poslednji poljubac; i kaži mu zbogom,
Isprati ga do groba i ukaži mu
Poslednju poštu praštajuć' se s njim.
DEČAK. Deda, deda, ja bih rado umro
Da ti opet živiš! Oče, ja ne mogu
Da mu govorim od plača; suze će me
Ugušiti ako usta otvorim.
(VOJNICI se vraćaju s ARONOM.)
EMILIJE. Tužni Andronici, svršite sa tugom,
Izrec'te presudu tom gnusnom bedniku,
Vinovniku ovih groznih događaja.

LUCIJE. Zakopajte ga do grudi u zemlju,
Da bi ga tako umorili glađu;
Nek' stoji, besni, vapije za hranom.
A ko mu pomogne ili se sažali
Biće kažnjen smrću. To presuđujemo.
Neki nek' ostanu, da ga ukopaju.
ARON. Zašto da gnev ćuti, a bol bude nem?
Nisam dete da sa plačnim molitvama
Okajavam ona zla koja počinih.
Radio bih deset hiljada puta gore
Nego ikad što sam kad bih mogao
Sprovesti svoju volju. A ako sam
Učinio jedno dobro u životu,
Kajem se i za to iz dubine duše.
LUCIJE. Prijatelji dobri, odnesite cara
Za sahranu u grob njegovih predaka.
Otac i Lavinija će počivati sad
U porodičnoj grobnici Andronika.
A za svirepu tigricu Tamoru
Nema sahrane ni ožalošćenih.
U životu beše grozna nasilnica;
Mrtvu je predajmo milosrđu ptica.
Kao zver je bila bez sažaljenja
I zato za nju nema sažaljenja.
Kaznite Arona, prokletoga crnca,
Tog vinovnika prvog nedaća naših.
I zatim državu uredimo tako
Da je više ne zadesi zlo ovako.

KRAJ